

TÜRK CUMHURİYETLERİNİN BAĞIMSIZLIKLARININ
30. YILINA ARMAĞAN

Çocuklar İçin TÜRK DÜNYASINDAN MASALLAR

Yayına Hazırlayanlar
Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL
Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL
Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

Ankara / 2021

TÜRK EĞİTİM-SEN GENEL MERKEZİ YAYINLARI

©Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi, 2021.

ISBN: 978-605-73787-0-5

Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi yayınlarının tamamının veya bir kısmının yayımcının yazılı izni olmadan herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır. Yayınların fikri sorumluluğu ve imla tercihi yazarlarına aittir. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi yayınlarında yer alan başka kaynaklardan alınmış tablo, resim ve benzeri şeylerin yasal kullanım sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editör

Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Yayına Hazırlayanlar

Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

Dil Danışmanları

Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ

Doç. Dr. Zeki GÜREL

Tarih Danışmanı

Dr. Ali Osman AKALAN

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Fatih Taha

Merve TURGUT

Resimleme/İllüstrasyon

Dr. Orhan DOĞRU

Korkut GÜLTEKİN

İletişim Adresi:

Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi

Erzurum Mahallesi Talatpaşa Bulvarı No:160 Kat:6 Cebeci/ANKARA

Tel: 0 312 424 09 60 (8 Hat) Belgegeçer: 0 312 424 09 68

www.turkegitimsen.org.tr

Basım Yeri : Matsa Basımevi

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi 1514 Cd. No:42 Yenimahalle/ANKARA

İçindekiler:

Sunuş	5
Söz Başı.....	9
Giriş.....	13
Azerbaycan	15
Üç Kardeş	17
Kazakistan	36
Fil İle Maymun.....	38
Kırgızistan.....	44
En Küçük Çocuk	45
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	58
Bakla Ağacı.....	60
Özbekistan	67
Gülizar Sultan	69
Türkiye.....	80
Namert İle Cömert	82
Türkmenistan.....	89
Ağa ve Üç Hizmetçi	90
Kaynakça.....	96

SUNUŞ

1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, Orta Asya'da "Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan" ve "Azerbaycan" bağımsızlığını ilan etmiştir. Türkiye ile tarihi bağları bulunan beş bağımsız Türk Cumhuriyeti daha tarih sahnesine çıkmıştır. Türkiye bu ülkeleri ilk tanıyan ve büyükelçilik açan ülke olarak çok hızlı bir destek sergilemiştir. 2021 yılında bu cumhuriyetlerin bağımsızlığının 30. yılını tecrübe ediyoruz. Yurt içinde ve yurt dışında pek çok organizasyon ile yıl dönümleri kutlanan bu Türk devletleri şerefine biz de Türk Eğitim Sen olarak üç kültür kitabı ile destek olmak istedik. Bağımsızlıklarının 30. yılı anısına ilk çalışmamız masal seçkisini çocuk okurlarımıza armağan edeceğiz.

Sözlü edebiyatın önemli türlerinden biri olan masallar çocukların hayal dünyalarının dile, sese, söze bürünmüş şekilleridir. Çocukların ortak dilleridir masallar. 2021 yılında bağımsızlıklarının 30. yılını kutlayan Türk devletlerinin anısına; Türk Dünyası çocuklarının masallarını bir araya getirerek onların birbirlerinin dillerini anlamasını amaç edindik.

İstedik ki masallar yoluyla Kazak çocuğu, Anadolu çocuğunun; Azerbaycan çocuğu, Kırgız çocuğunun dilini anlayabilsin ve ortak bir hayal dünyasında bir araya

gelebilsinler ve yine istedik ki değişik Türk devletlerinde yaşıyan bütün Türk çocukları önce masalların sonra geleceğin Türk Dünyası'nın ortak hayallerini kurabilsinler.

Elinizdeki kitap Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının 30. Yılı anısına hazırlanmış üç eserden ilkidir. Bu yolda hazırlanmış veya hazırlanacak eserler bir birini tamamlayarak masal ve oyun dünyası üzerinden Türk çocuklarını gerçek coğrafyada bir bütüne ulaştıracaktır.

Türk Eğitim-Sen olarak bizler bu kitapla yukarıda belirttiğimiz amaca uygun olarak bir adım atmış bulunuyoruz. İnanıyoruz ki yakın zamanlarda Türk Dünyası'nın değişik coğrafyalarında yaşıyan çocuklar birbirlerinin masallarını dinlemeye, anlatmaya ve çocuk oyunlarını oynamaya başlayacaklardır.

2021 yılı Türk cumhuriyetlerinin 30. yılı olarak önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türk Eğitim-Sen olarak Türk kültürünün önemli bir hazinesi olan masalları bağımsız Türk cumhuriyetlerine Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden masal da ilave ederek geleceğimizin teminatı çocuklarımıza armağan etmek istedik. Bu kapsamda, Türk Eğitim-Sen bilim heyetinin oluşturmuş olduğu bir çalışma grubu ile hazırlanan bu eseri sizlere sunduk. Bu çalışmanın hazırlanmasında her türlü desteği veren başta genel başkanımız Sayın Talip GEYLAN olmak üzere Türk Eğitim-Sen Merkez Yönetim Kuruluna, yazarlarımızdan başlayarak emeği geçen herkese

teşekkür ediyor, siz sevgili çocuklar ve gençler için masalların ardından gerçek hayatta el ele olacağınız, Türk milletinin aydınlık yarınlarına katkıda bulunacağınız görevler üstleneceğiniz güzel bir gelecek diliyorum.

Cengiz KOCAKAPLAN

Türk Eğitim-Sen
Genel Başkan Yardımcısı

SÖZ BAŞI

Bütün insanlığın olduğu gibi Türk milletinin de hayatı tarih sahnesine çıktığı günden bu güne bir kimlik oluşturmak ve onun etrafında istikrarlı birliktelikler kurma arayışları ile geçmiştir. Kimliğin oluşması ve devletin inşası sürecinde; ortak acılar ve sevinçler üzerinde yükselen değerler manzumesi kültür olarak ifade edilmektedir. Kültür veya ortak hafıza, kimliğin; kimlik de milletin temelini oluşturmaktadır. Çeşitli nedenlerle birbirinden uzak düşmüş milletin fertlerini yakınlaştırmının ve bir araya getirmenin ilk basamağı kültürel uyanışın sağlanmasından geçmektedir. Türkler, Altaylardan Akdeniz'e kadar uzanan tarihteki uzun yolculuklarında müthiş bir kültür envanteri oluşturmuşlardır.

Farklı bağımsız devletlerde yaşayan ya da dünyanın herhangi bir yerinde egemen devletler bünyesinde yaşayan Türklerin ortak bir hedef ve kaygı etrafında birleşmelerinde kültür ürünlerinin payı oldukça tesirlidir. Bugün dünyanın farklı coğrafyalarında, değişik inanç ve kültür ortamlarında yaşayan Türk sözlü edebiyatı tek bir kökten geliyor olmasına rağmen çağlar içinde çeşitlenmelere uğramıştır. Sözlü edebiyat türleri için bu çeşitlenmeler bir zenginlik olarak kabul edilmelidir. Bu zenginliğin içinde masallar özel bir yere sahiptir.

Masalların çoğunlukla gerçeklik ve inandırıcılıktan uzak olma özelliği insanoğlunun hayal gücünün sınırlarını yansıtır. Türk masalları da Türk'ün müşterek hafızasının ve hayal gücünün hikâye edilmiş, metinlere dönüşmüş halleridir. Bu eserde yer alan masal metinlerinde yaşadığı toprakların geçit vermez vadilerinde, coşkun akan nehirlerinin kıyısında yaşayıp karanlık ve sık ormanlarında avlanan Türklerin uzun asırlar boyunca mitolojiden gerçeğe uzanan ve ikisi arasındaki çizgiyi zaman zaman ayırt edilemez hale getiren hayal dünyasını bulmak mümkündür.

Bu kitapta 1991 yılında bağımsızlığını kazanan 5 Türk devletinin yanında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden de masal yer almaktadır. Bu yönüyle eser, Türk Dünyası masal hazinesinin bir kısmını birer örnekle de olsa tanıtmaktadır. Bu örnekler seçilirken daha çok çocukların ilgi alanları dikkate alınmıştır. Ayrıca her masal metninin öncesinde ait olduğu Türk topluluğunun haritadaki yeri ve haklarında kısa bilgiler verilmesiyle çocukların Türk Dünyası hakkında bilgilendirilmesi de amaçlanmıştır.

Bağımsızlıklarının 30 yılı olması münasebetiyle Türk Eğitim Sen olarak; sizlerin severek okuyabileceği bir kültür kitabıyla Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kutlamak istedik. Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen bilim heyeti başta olmak üzere yazarlarımıza, Türk

Eğitim Sen Merkez Yönetim Kuruluna ve genel başkan yardımcımız sayın Cengiz KOCAKAPLAN'a teşekkür ediyor, siz Türk çocuklarının masal tadında bir hayat yaşamanızı yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Talip GEYLAN

Türk Eğitim-Sen ve
UAESEB Genel Başkanı

Giriş

Masallar kendilerine has dünyaları olan halk anlatılarıdır. Olağanüstülüklerle süslenen masallar muhataplarını büyülercesine kendi dünyalarına çekerler. Devler, periler, sihirli eşyalar ve konuşabilen hayvanlar masal severlerin vazgeçilmezleridir. Bu olağanüstülüklerin yanında gündelik hayatın izleri de masalarda kendilerine yer bulur. Örneğin bir balıkçı ailesi, yaşlı bir değirmenci ve sürülerini güden bir çobanla gündelik hayatımızda her an karşılaşabiliriz. Masallar gündelik hayatın bu unsurlarını olağanüstülüklerle bezeyerek bizlere sunar. Muhataplarını etkilemelerinin sebebi tam da budur aslında. Gerçek ve hayalin birleşmesi...

Masalların önemli bir özelliği de milletlerin kültür dünyalarının temsilcileri olmalarıdır. Masal bazen kültürün bir unsuru, bazen de taşıyıcısıdır. İçerisinde geçen kıyafet, yemek ve yer isimleri ile gündelik hayatın içerisinde varlığını sürdüren gelenek ve görenekler birer kültür unsuru olarak masallar sayesinde sonraki kuşaklara aktarılır. Masallar bir edebiyat ürünü olarak da kültürün parçasıdır. Binlerce yıldır dünya tarihine yön vermiş olan aziz milletimiz değerli ve hacimli bir kültür hazinesi yaratmıştır. Bu hazinenin içerisinde Sibiryaya ormanlarının esintisi, Türkistan bozkırında dört nala koşan atların nal sesleri ve Anadolu topraklarının çiçeklerine rastlarız.

Bazen çöllerde kayboluruz. Yolumuz Kaf Dağı'nın ardına düşüverir sihirli bir aynayı ararken. Velhasıl alır götürür bizi başka dünyalara masal...

Kıymetli okurlarımız, elinizdeki bu kitapta yer alan masallar alındıkları eserlerdeki şekillerinden farklılık gösterebilmektedir. Çalışmaya alınan masalların ana çatıları korunmakla birlikte masallar çocuklarımızın yaş gruplarına uygun olmayan sahnelerden ya tamamen arındırılmış ya da bu sahneler çocuklarımıza uygun hâle getirilerek onların beğenisine sunulmuştur. Bu nedenle masalların orijinallerini aldığımız eserlerin yazar ya da derleyicilerinin bizi anlayışla karşılayacaklarına olan inancımız da tamdır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne ek olarak bağımsızlıklarının otuzuncu yıl dönümleri olması münasebetiyle Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan olmak üzere toplam yedi bağımsız Türk devletinin masallarından örneklere yer verdiğimiz bu çalışmanın çocuklarımıza faydalı olmasını umuyoruz. Bu ve buna benzer çalışmaların Türk dünyasının birliği yolunda atılan büyük adımların küçük birer parçası olması dahi bizi mutlu edecektir. Kitabın çocuklarımızla buluşması yolunda sağlamış oldukları desteklerden ötürü Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Sayın Talip Geylan'a ve yönetimine teşekkürlerimizi sunarız...

Yayın Ekibi

AZERBAYCAN

Resmî adı Azerbaycan Cumhuriyeti olan ülke Azerbaycan Türkleri tarafından kurulmuştur ve başkenti Bakü'dür. Azerbaycan'ın halkı Müslüman olup resmî dilleri Azerbaycan Türkçesidir. Azerbaycan Batı Asya ile Doğu Avrupa'nın kesişme noktasında olan Kafkasya bölgesinde bulunmaktadır. Doğusunda Hazar Denizi, batısında Ermenistan ve Türkiye, güneyinde İran, kuzeyinde Rusya ve kuzeybatısında Gürcistan vardır. Türkiye ile yaklaşık 17 km uzunluğunda sınırı bulunmaktadır. İlk olarak Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti adıyla 1918'de kurulmuş fakat 1920'de Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiştir. Azerbaycan, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından 18 Ekim 1991 tarihinde yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Yaklaşık 30 yıl Ermeni işgali altında kalan Karabağ topraklarının büyük bölümü 2020 yılında

44 günde kazandığı zaferle kurtarılmıştır. Zafer 10 Kasım 2020’de imzalanan anlaşma ile tescil edilmiştir. Böylece Türkiye, Azerbaycan üzerinden başlayan ulaşım koridoru Hazar Denizi üzerinden bütün Türk devletleri ve coğrafyasına kesintisiz ulaşabilecek hâle gelmiştir.

Azerbaycan’ın nüfusu yaklaşık olarak 11 milyondur. Azerbaycan Türklerinin büyük bir kısmı günümüzde İran sınırları içerisinde bulunan Güney Azerbaycan bölgesinde yaşamaktadır. Türkiye’de ise özellikle Kars, Iğdır ve Ardahan bölgelerinde yaşayan çok sayıda Azerbaycan Türkü vardır. Azerbaycan Türklerinin nüfusları Azerbaycan Cumhuriyeti, Güney Azerbaycan ve dünyanın diğer farklı yerlerinde yaşayanlarla birlikte yaklaşık olarak 35 milyondur. Azerbaycan Türkleri zengin bir edebiyata sahip olup Nizâmî, Fuzûlî, Ahmed Cevad, Mikail Müşfik, Bahtiyar Vahapzade gibi çok sayıda büyük şair ve yazar yetiştirmiştir.

ÜÇ KARDEŞ*

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir padişah varmış. Bu padişahın üç oğlu varmış. Çocuklarının eğitime önem veren bu padişah çok para harcayıp onları okutmuş. Çocuklar da babalarının emeklerini boşa çıkarmayıp iyi derecelerle okullarını bitirmiş. Çocukların okullarını bitirip memlekete geri döndükleri duyulur duyulmaz onların şerefine bütün şehir süslenmiş.

Aradan zaman geçmiş. Padişah bir gece büyük oğlunu yanına çağırıp “Okulunuzu bitirdiniz. Ben de yaşılandım. Artık ülkenin yönetimini ele almanızın vakti geldi. Sabahleyin seni padişah, ortanca kardeşini vezir, küçük kardeşini de vekil yapmayı istiyorum.” demiş. Büyük kardeş çok akıllı olduğu için “Baba, memlekete daha yeni döndüm. Bugüne kadar bütün ömrümü gurbette geçirdim. Bu yüzden halkı ve ülkeyi nasıl idare edebileceğimi henüz bilmiyorum.” demiş. Padişah oğlundan hiç böyle bir cevap beklemiyormuş. Bu sözleri duyduğunda “Bu konuştuklarımızı diğer kardeşlerine anlatma.” diyerek büyük oğlunu göndermiş.

* Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan Türk Edebiyatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklen-ti/10845,nagillarpdf.pdf?0> Erişim tarihi ve saati: 14.11.2021, 14.55.

Ertesi gece padişah ortanca oğlunu çağırıp “Oğlum, artık yaşlandım. Seni padişah, ağabeyini vezir, küçük kardeşini vekil yapmayı istiyorum.” demiş. Ortanca kardeş “Baba, ben bu teklifinizi kabul edemem. Padişahlık ağabeyimin hakkıdır. Benden büyüktür.” demiş. Padişah ortanca oğlunu da konuştuklarından diğer kardeşlerine bahsetmemesini tembihleyerek odasına geri göndermiş.

Padişah ertesi gece de küçük oğlunu çağırıp aynı şeyleri söylemiş. Küçük kardeş de “Ağabeylerim varken padişah olmam yakışık olmaz. Padişahlık ağabeylerimin hakkıdır.” diyerek babasının teklifini kabul etmemiş. Padişah onu da konuştukları hakkında diğer ağabeylerine bir şey söylememesini tembihleyerek yollamış.

Üç kardeş babalarıyla olan konuşmalarını saklamaktan sıkılmışlar. Bir vakit sonra daha fazla dayanamayıp olan biteni birbirlerine anlatmışlar ve babalarının her üçüne de aynı teklifle geldiğini öğrenmişler. Bunun üzerine babalarının teklifini hep birlikte reddettikleri için onu kızdırmış olabileceklerini düşünüp endişelenmişler. Babalarının siniri geçene kadar bir seyahate çıkmanın en doğrusu olduğuna karar vermişler.

Bir elçi gönderip çıkacakları seyahat için babalarından izin istemişler. Padişah bu isteklerini kabul etmiş. Üç kardeş yol hazırlıklarını tamamlayıp babalarının huzuruna gelmiş. Padişah büyük oğlunu alnından öpüp “Yolun

açık olsun oğlum, ancak bu sözlerimi aklından çıkarma, karşına çıkan kısmeti tepme.” demiş. Ardından ortanca oğlunu da alnından öperek “Eğer bir hedefe ulaşmak istiyorsan ona ulaşmak için acele etme.” deyip uğurlamış. Son olarak küçük oğlunu da alnından öpen padişah “Başın dara düştüğünde büyüklerinin sözüne kulak ver.” diyerek oğluyla vedalaşmış.

Üç kardeş babalarıyla helalleşip atlarına binerek yola düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler. Gide gide başka bir padişahın ülkesine gelmişler. Bir müddet burada kaldıktan sonra zekâları ve yardımseverlikleriyle herkesi kendilerine hayran edip o ülkede yaşayan insanların dostluklarını kazanmışlar. Bu üçünün şöhretleri padişahın kulağına gitmiş. Bunun üzerine padişah bu üç kardeşi misafirliğe davet etmiş. Davetine uyup padişahın huzuruna çıkan kardeşler biraz sohbet ettikten sonra padişahın kurdurduğu leziz yemeklerle dolu sofraya oturmuşlar. Padişah aç olmadığını söyleyerek kardeşleri yalnız bırakıp müsaadelerini istemiş ve oturdukları odadan çıkmış. Padişahın asıl amacı üç kardeşi kapının arkasından gizlice izleyip nasıl insanlar olduklarını anlamakmış. Kardeşler yemeye başlamış. Büyük kardeş sofranın ortasındaki kızarmış kuzudan biraz kesip ağzına koyar koymaz iğrenip geri tükürmüştü. Bunun üzerine diğer kardeşler şaşırıp neden böyle yaptığını sorduklarında ağabeyleri “Bu kuzu eti değil köpek etidir.”

demiş. Kapının arkasından gizlice olan biteni izleyen padişah duydukları karşısında sinirlenip kızmış. Kendisi gibi güçlü ve zengin bir padişahın sunduğu eti beğenmemelerine öfkelenmiş. Tam o sırada ortanca kardeş sofradaki şıraya uzanıp ağzına götürmüştü. O da şıradan bir yudum alır almaz iğrenip şırayı geri yere tükürmüştü. Kardeşleri neden böyle yaptığını sorduklarında “Bu şıra değil insan kanıdır.” demiş. Bunu duyan padişah kendilerine ikram ettiği yiyecek ve içecekleri beğenmedikleri için yine çok kızıp sinirlenmiş. Tüm bunlar olup bittikten sonra küçük kardeş “Aşçının oğlunun kurduğu sofraya nasıl bu kadar kötü olur?” deyince padişah şaşırıp kalmış. Dünyası başına yıkılmış. Çünkü o sarayın aşçısının değil güçlü bir padişah olan Aslan Şah’ın oğlu olduğunu sanmaktaymış. Tüm bu duydukları karşısında deliye dönen padişah, o sinirle üç kardeşi idam etmek istemiş. Ancak sonra olan bitenin aslını öğrenmek için aşçıyı ve şıracıyı çağırmış.

Aşçı huzura gelmiş. Padişah ona "Sofraya koyduğun kuzuyu nereden aldın?" diye sormuş. Bunun üzerine aşçı "Çobanımız sürüden getirdi." demiş. Bu cevabın üzerine padişah çobanı çağırtmış. Padişah çobana "Aşçıya verdiğin kuzuyu nereden getirdin?" diye sormuş. Çoban da "Sürüden getirdim." diye cevap vermiş. Padişah "Senin getirdiğin bu kuzu etinden köpek eti tadı geliyor. Anlat bakalım bu işin aslını." demiş çobana. Bunu duyan çobanın aklı başına gelmiş ve korkudan titremeye başlamış. Padişah korkmamasını, işin aslını anlatmasını söylemiş. Çoban "Padişahım, bu yediğiniz kuzu doğduktan iki gün sonra annesini kaybetti. Biz de büyüüp koyun olmayacağını düşünüp onu kendi hâline bıraktık. O günlerde sürümüze bekçilik eden köpeğimiz de doğum yapmıştı. Bir gün baktık ki bizim kuzu köpeği emmekte. Galiba etinin köpek eti gibi kokması bu yüzdendir." diye cevap vermiş. Bunu duyan padişah büyük oğlanın doğru söylediğini anlamış.

Ortanca oğlanın dediklerini sormak için şıracıyı çağırtmış. Şıracı padişahın huzuruna gelmiş. Padişah, şıracıya "Bugünkü şırayı nereden getirdin?" diye sormuş. Şıracı "Her zamanki kendi dükkânımdan padişahım." diye cevap vermiş. Padişah "Bu şıranın eriklerini hangi bahçeden topladın?" diye sorunca şıracı "Güllü bahçeden." diye cevap vermiş. Padişah "Senin verdiğin şıra insan kanı tadında. Anlat bakalım bu işin aslını." deyince şıracı birden olduğu yerde kalakalmış ve olan biteni

hatırlayarak "Padişahım, ben bu şırayı yaptığım erikleri toplarken ağacın dalı elimi kesti, elimden damlayan birkaç damla kan sepetteki eriklerin üzerine düştü. Galiba şıranın insan kanı tadında olması bu yüzdendir." diye cevap vermiş. Bunu duyan padişah ortanca oğlanın da doğru söylediğini anlamış.

Padişah küçük kardeşin dediklerine ise hâlâ inanamıyormuş. Çocuğun dediklerinin aslını öğrenmek için annesinin yanına gitmiş. Annesine "Anacığım benim babam kimdir?" diye sorunca annesi "Oğul, bu nasıl sorudur? Senin baban padişah Aslan Şah'tır, bilmez misin?" demiş. Bunun üzerine padişah "Anacığım bugün tuhaf şeyler duydum, ben Aslan Şah'ın değil aşçının oğluymuşum, gel şu işin aslını anlat bana." deyince annesi oğlunun işin aslını öğrendiğini anlamış ve daha fazla gizleyemeyeceğini düşünüp "Oğlum, benim hiç erkek çocuğum olmuyordu. Ablalarından sonra baban Aslan Şah da bir erkek çocuk özlemiyle yanıp tutuşuyordu. Yine bir kız çocuk dünyaya getirdiğim günün birinde sarayımızdaki aşçının da bir oğlu dünyaya gelmişti. Babanın özlemine dindirmek için bir cahillik yaptım ve dünyaya getirdiğim kızla aşçının oğlunu değiştirdim. İşte sen aslında o gün kızımla değiştirdiğim çocuksun. Yani aşçının oğlusun." diyerek olan bitenin aslını anlatmış. Duyduklarına inanamayan padişahın dünyası başına yıkılmış. Yıllardır annesi bildiği kadına öz annesi ve

kendisiyle değiştirdiği kız çocuğuna ne olduğunu sorduğunda “Oğlum, ikisi de büyük bir veba salgınında hayatlarını kaybettiler.” cevabını almış.

Padişah şaşkınlığından başka bir şey soramamış. Üç kardeşin söylediklerinin hepsi de doğru çıkmış. Padişah üç kardeşin yanına gelip onlarla sohbet etmeye başlamış ve “Yemek yerken konuştuklarınızın hepsini duydum.” demiş. Bunu duyan üç kardeşin suratları utançlarından kıpkırmızı olmuş. Padişah da “Utanmayın, dediklerinizin hepsi doğru çıktı. Bütün bunları nereden biliyorsunuz?” demiş. Büyük kardeş “Padişahım, ben sürüde kuzudan başka sadece köpek olabileceğini tahmin ettiğim için öyle söyledim.”; ortanca kardeş “Padişahım, ben şırayı içtiğimde ağzıma çok kötü bir koku geldi, ben de olsa erikleri toplayan kişinin kanı olabilir diye düşün-düm.”; küçük kardeş de “Padişahım beni affet, söyle-diğim sözün doğru çıkmasını istemezdim, ama biz sana yalan söyledik. Biz bir tüccarın oğlu değiliz. Babamız senden de büyük bir padişahtır. O misafirleriyle hiç yemek hakkında sohbet etmez. Ama senin iki lafından biri yemek üzerine. Pilavın yağı ne zaman konur, dolma nasıl pişirilir? Bu yüzden senin bir aşçının oğlu olduğunu düşündüm.” diye cevap vermiş.

Padişah gece büyük kardeşi çağırıp “Oğul, sen akıllı bir adama benziyorsun, ben iyice yaşlandım, benim güzeller güzeli bir kızım vardır. Seni onunla evlendirip

kendi yerime padişah yapmak isterim.” demiş. Büyük kardeş bu teklifi kardeşlerine anlatmış fakat onlar razı olmamış. Ancak ağabeyleri babasının nasihatini hatırlayıp “Babam karşına çıkan fırsatı tepme diyerek beni uyarmıştı, ben burada kalıp padişahın kızıyla evlenerek tahta geçeceğim.” demiş. Kardeşleri de babalarının nasihatini hatırlayıp ağabeylerine hak vermiş. Kırk gün, kırk gece düğün olmuş. Düğünün ardından iki küçük kardeş ağabeyleriyle vedalaşıp yola düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler. Bir vakit sonra bir yol ayrımına gelmişler. Orada vedalaşıp her biri bir yola gitmiş.

Küçük kardeş gide dursun, biz ortanca kardeşten haber verelim.

Ortanca kardeş bir vakit yol gittikten sonra büyük bir şehre gelmiş. Şehir meydanına ulaştığında halkın toplanıp duvardaki bir resme baktığını görmüş. Yaklaşıp baktığında bu resmîn güzel bir kıza ait olduğunu görmüş. Güzellik mi, öyle sıradan değil. Tıpkı ayın on dördü gibi. Oradakilerden birine yaklaşıp “Kardeş, bu resim de neyin nesidir?” diye sormuş. Adam “Anlaşılan bu şehre yeni gelmişsin. Bu bizim padişahımızın kızının resmîdir.” diye cevap vermiş. Oğlan “Peki, bu resmî neden buraya asmışlar?” diye sorunca “Bir yiğitle evlendirmek için.” diye cevaplamış adam. Kızın resmîni gören ortanca kardeş güzelliği karşısında kıza âşık olmuş. Ancak “Böyle güzel bir kızın talibi yok mudur ki resmîni

duvara asmışlar?” diye sormuş. Adam “Elbette talibi çoktur. Pek çok güçlü pehlivan ve şehzade bu kıza talip oldular. Ancak bugüne dek kıza talip olmak için saraya girip saraydan çıkabilen yoktur. Aslında şehrin tüm yiğitleri bu kıza âşıktır. Ancak korkularından bir dünür bile gönderemezler.” demiş. Oğlan “Ben kıza talip olacağım.” deyince adam gülererek “Sana yazık olur delikanlı, sen yakışıklı bir yiğitsin, gel bu sevdadan vazgeç.” demiş. Oğlan “Ne olursa olsun ben bu kıızı alacağım.” demiş. Kim ne derse desin dinlememiş. Sabah olur olmaz doğruca padişahın yanına gitmiş. Padişahı saygıyla selamlayıp “Padişahım, kızınızı istemeye geldim.” demiş. Padişah oğlanı memnuniyetle karşılamış ve “Münasiptir, elbet bir güzele bir yiğit yakışır. Kızım benim sözümünden hiç çıkmaz. Ben de onun mutsuz olmasını istemem. Ben seni beğendim, bakalım kızım beğenecek mi? Ha belki de gördüğünde sen kızımı beğenmeyeceksin. Bu yüzden bir şartım var. Sabah olunca senle kızımı bir çadıra koyarım. Orada birbirinizle tanışıp bir iki saat sohbet edersiniz. Eğer birbirinizi beğenirseniz ne mutlu size. İşte o zaman ikinizi evlendirmek de benim boynumun borcudur.” demiş. Oğlan duydukları karşısında mutlu olup padişahın teklifini memnuniyetle kabul etmiş.

Sabah olunca oğlanı kızın çadırına getirmişler. Kız dünyalar güzeliymiş. Resimdekinden çok daha güzel... Oğlan kızın güzelliği karşısında kendinden geçip olduğu yerde sendelemiş. Güzeller güzeli kız yavaş yavaş oğlana doğru yürümeye başlamış. Kızın güzelliğini yakından görmeye başlayan oğlan bayılacak gibi olmuş. Tam olduğu yere yığılacakken kız oğlanın boynuna sarılmış. Bunun üzerine oğlan ayılıp kızdan uzaklaşmış. Aslında oğlan kıza âşık olmuş. Ama henüz evlenmedikleri aklına gelmiş ve babasının "Eğer bir hedefe ulaşmak istiyorsan, ona ulaşmak için acele etme." şeklindeki nasihatini hatırlamış. Babasının nasihatini hatırlayan oğlan bir anda yerinden sıçrayıp ayılarak kızdan uzaklaşmış. Kız yeniden oğlana yönelmiş. Oğlan yine babasının nasihatini hatırlayıp kızdan kaçmış. Kapının önüne gelmiş. Kapıdan çıkıp kızdan kurtulmak istemiş. Ancak kapı kilitliymiş. Oğlan kapıyı kırıp kendini dışarı atmaya başarmış. Bir de ne görsün? Elinde kılıç olan bir adam karşısında duruyor. Oğlan olduğu yerde bayılıp kalmış...

Oğlan ancak üç gün sonra ayılabilmiş ve kendini bir yatakta uzanırken bulmuş. Başucunda birçok ilaç varmış. Başı çok ağrıyormuş. Elini başına götürünce başının sarılı olduğunu fark etmiş. Olan bitene anlam veremeyip şaşırıp kalmış. Bu sırada bir de ne görsün, az önce kaçtığı kız parmaklarının ucunda yürüyerek sessizce odaya girmesin mi? Aradan bir zaman geçince oğlan

sağlığına kavuşmuş. Çünkü sevdiğinin elinden ilaç içen bir yiğidin iyileşmemesi mümkün değilmiş.

Sağlığına kavuşan oğlan yavaş yavaş gezmeye başlamış. Sevdiği kızla bir bahçede oturup sohbet ederlerken padişah gelip yanlarına oturmuş. Oğlan "Padişahım, ben bayılıp düşmeden önce elinde kılıçla kapıda duran bir adam görmüştüm. O adam kimdi, tanıyor musunuz?" diye padişaha sormuş. Padişah da gülererek "Ben kızımı helal süt emmiş bir yiğitle evlendirmek istiyordum. Bu evliliğe talip olanların hepsini de tanışıp görüşmesi için kızımın buluşturup bir çadıra koyuyordum. Ben de elimde kılıçla kapının önünde durup anahatar deliğinden içeride olan biteni izliyordum. Kızıma da yanına gelen yiğitlere yaklaşmasını tembihliyordum. Aslında buradaki amacım kötü niyetli olanları tespit etmektir. Kızıma kötü gözle bakanları da o elimde gördüğün kılıçla cezalandırıyordum. Ama gördüm ki sen helal süt emmiş bir yiğitsin. Kızım sana ne kadar yanaşırsa yanaşsın sen ondan kaçtın. Böylece namuslu bir adam olduğunu gösterdin. Aferin sana." demiş. Oğlan "Babamın bana vasiyeti vardır padişahım. O bana 'Eğer bir hedefe ulaşmak istiyorsan, ona ulaşmak için acele etme.' demişti. "Ben onun nasihatini tuttum." demiş. Oğlanın bu davranışını çok beğenen padişah oğlanla kızının düğünlerini yapıp evlendirmiş. Tahtı da damadına bırakıp kendisi de artık yaşlandığını söyleyerek devlet işleriyle uğraşmayı bırakmış.

Onları burada bırakalım küçük kardeş neler yapmış ona bakalım...

Küçük kardeş bir vakit yol gittikten sonra bir şehre gelmiş. Şehri gezerken karşısına bir ev çıkmış. Evin penceresinden ayın on dördü gibi dünyalar güzeli bir kız bakıyormuş. Oğlan görür görmez kıza vurulmuş. Akşam kadar evin önünde beklemiş. Akşam lambalar yandıktan sonra tekrar şehri gezmeye başlamış. Ama akli da kızda kalmış. Gece kaldığı handaki oda arkadaşına olan biteni anlatmış. Bir de ne öğrensin, bu kız padişahın kızıymış. Padişah kızını evlendirmek istese de kız babasının beğendiği damat adaylarını beğenmiyor ve kimseyle evlenmiyormuş. Bir zaman sonra babası da kızın mirasından da menederek kızını saraydan kovmuş. Bunun üzerine kız kendisine bir ev yaptırmış ve o eve yerleşmiş. Kendisini de etraftan gelebilecek herhangi bir zarara karşı efsunlamış. Çok sayıda güçlü yiğit kıza almak için gelse de kızın yaptığı sihri bozup kıza evden çıkarmayı başaramadan yığılıp kalmış. Bunları öğrenen oğlan "Ben bu kıza alacağım." deyip sabah erkenden padişahın yanına gitmiş. Padişah oğlana isteğini sormuş. Oğlan kızıyla evlenmek istediğini söyleyince padişah "Bence münasip ancak kızım kimle evleneceğine kendisi karar vermelidir." derken kızının yaptığı tılsımı da oğlana hatırlatmış. Oğlan "Ben o tılsımı çözerim padişahım. Önce sizin yanınıza gelmemin sebebi sizin

rızanızı almadan kızıza talip olmamaktır. Malum âdet-tendir. Anne-baba rızası ve duası mühimdir.” demiş. Pa-dişah oğlanın bu tavrından ayrıca memnun kalmış.

Oğlan padişahla vedalaşıp saraydan çıkmış. Yaşlı bir adama denk gelmiş. Yaşlı adam oğlana "Bu tılsımı bozmanın tek bir yolu vardır. Kızın iki hizmetçisi var. Bunlar haftada bir kez pazardan kızın ihtiyaçlarını getirirler. O hizmetçileri parayla kandırıp tılsımı bozmanın yolunu öğrenebilirsin." demiş. Bunu öğrenen oğlan oradan uzaklaşıp hizmetçilerin pazardan dönerken kullanacakları yola doğru gitmiş. Hizmetçileri kandırıp tılsımı bozmanın sırrını öğrenmiş. Padişahın yanına gidip "Ben kızının tılsımının sırrını öğrendim. Bugün o tılsımı bozacağım." demiş. Kızın evinin olduğu yere gelmiş. Oğlanın kızın tılsımını bozacağını öğrenen şehir halkı da kızın evinin önüne toplanmış. Oğlan hizmetçilerden öğrendiği şekilde yanında iki büyük et parçasıyla evin avlusundan girmiş. Merdivenin önünde bir aslanla kaplanın bağlı olduğunu görmüş. Hizmetçilerin dediğini yapıp etin bir parçasını aslanın, bir parçasını da kaplanın önüne koymuş. Onlar eti yerken güvenle merdivenden çıkmaya başlamış. Tam merdivenin bitimindeki kapıdan geçeceği sırada kapının üzerinde asılı olan sihirli kılıç aşağı doğru sallanmış. Oğlan hızlıca duvardaki düğmeye basınca kılıç düşüp kırılmış. Bunun üzerine oğlan eve girmiş. Bir de ne görsün? Evin içini ateş kaplamış, her taraf yanıyor. Bir anda ateşin içinden fırlayan bir ejderha oğlana saldırmaya başlamış. Hizmetçi kızlardan söylediğini yapıp ejderhanın üzerine atlayarak ejderhayı etkisiz hâle getirmiş. Bunun üzerine bir anda her tarafı

duman kaplamış. Aslında kızın tılsımı bozulmuş. Dışarıdakiler oğlanın öldüğünü düşünüyorlarmış. Onlar böyle düşünse dursun oğlan kızı kucağına alıp evin balkonuna çıkmış. Olan biteni gören halk şaşkınlıktan ne yapacağını bilememiş. Kalabalıktan sevinç çığlıkları duyulmuş. Kız oğlanın kucağından inip babasının elini öpmüş ve “Babacığım sen beni evlendirmek istiyordun. Ben evlenmek istemiyordum. Ama bu çocuk tam bir yiğit çıktı. Eğer sen de uygun görürsen bu yiğide üç soru soracağım. Eğer sorularıma doğru cevap verebilirse onunla evleneceğim.” demiş. Padişah kızının teklifini kabul etmiş. Bunun üzerine kız “Şimdi git sorularımı bekle.” diyerek oğlanı göndermiş.

Sabahleyin kız, oğlana bir zümrüt yollamış. Oğlan da pazardan bir zebercet alıp kıza geri göndermiş. Kız ertesi gün bir elmas göndermiş. Oğlan elması iki taşın arasında ezip bir mendilin içine koyarak geri göndermiş. Kız üçüncü gün de oğlana bir pırlanta göndermiş. Oğlan da pazara gidip daha değerli bir pırlanta ve iki parça yakut alıp kıza geri göndermiş.

Kız, oğlanın tüm sorulara cevap verdiğini babasına haber vermiş. Kızla oğlanın nikahı kıyılmış, düğünleri yapılmış. Düğünden sonra padişah damadını ve kızını yanına çağırıp “Anlat hele damat, tılsımı nasıl bozdun?” diye sormuş. Oğlan da “Padişahım, babam bana ‘Başın dara düştüğünde büyüklerinin sözüne kulak ver.’ diye

nasihat etmişti. Ben de onu dinleyip ihtiyar bir adama danışarak tılsımı bozmanın yolunu öğrendim.” demiş. Padişah bu sefer de kızına dönüp “Anlat bakalım, sen ne sordun, damat ne cevap verdi?” demiş. Kız “Babacığım ben ilkinde ‘Ben anne-babam için zümrüt kadar değerliyim. Sen beni alamazsın.’ demek için kendisine bir zümrüt yolladım.” deyince oğlan “Ben senin ne demek istediğini anladığım için ‘Kendinle çok övünme, ben de anne-babam için zebercet kadar değerliyim.’ manasında bir zebercet gönderdim.” demiş. Kız “Babacığım ikinci gün ‘Ben elmas kadar sert ve zor bir insanım. Sen benim isteklerimi yerine getiremezsin.” demek için kendisine bir elmas yolladım deyince oğlan “Eğer isteklerin sınırı aşarsa isteklerinin bazılarını yerine getirmem manasında elması ezip sana geri gönderirim.” demiş. Kız “Babacığım üçüncü gün ‘Ben pırlanta kadar güzelim.’ demek için kendisine bir pırlanta yolladım deyince oğlan “Ben de sana ‘Sen güzelsen ben de yakışıklıyım.’ manasında senin gönderdiğin pırlantadan daha değerli bir pırlanta gönderdim. Yanında gönderdiğim iki yakut da ‘İki tane yakut gibi oğlumuz olsa ne güzel olur.’ manasına gelmekteydi.” demiş. Tüm bu olup biteni dinleyen padişah damadının ve kızının zekâsına hayran kalmış. Başındaki tacı çıkarıp damadına giydirerek tahta oturtmuş.

Aradan yıllar geçmiş. Üç kardeşin yolları yeniden keşmiş. Hep birlikte babalarını ziyaret etmek için memleketlerine gitmişler. Olan biteni öğrenen babaları oğullarıyla gururlanıp onları alınlarından öpmüş. "Evlatlarım, ben kendi ayaklarınız üzerinde kalabilmeniz için kızmış gibi yapıp sizi gurbete yolladım. Eğer rızkınızı kazanmayı başarmayı öğrenmeseydiniz benim malıma göz diker, hazırı tüketirdiniz. Hazıra dağ dayanmaz." demiş.

Çocuklar da kendilerine ettiği oyunu anlayıp babalarını affetmişler. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

KAZAKİSTAN

Resmî adı Kazakistan Cumhuriyeti olan ülke Türk toplulukları tarafından kurulan devletler arasında yüzölçümü bakımından en büyük olanıdır. Ayrıca yüzölçümü bakımından dünyanın dokuzuncu büyük ülkesi olan Kazakistan'ın başkenti Nur-Sultan'dır. Kazakistan Müslüman bir ülkedir ve ülkede Kazak Türkçesi konuşulmaktadır. Kazakistan'ın nüfusu 19 milyon civarındadır. Kazakistan'ın dışında, Özbekistan, Kırgızistan, Çin, Rusya, Moğolistan, Afganistan, Türkmenistan, Türkiye gibi pek çok ülkede de Kazak Türkleri yaşamaktadır. Kazakistan'ın kuzeyinde Rusya, güneyinde Türkmenistan ve Özbekistan, doğusunda Çin, batısında ise Hazar Denizi ve Rusya bulunmaktadır. Uzun yıllar Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği işgali altında kalmış olan Kazakistan 16 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığına kavuşmuştur. Büyük

mutasavvıf Ahmet Yesevî'nin türbesi de Kazakistan'ın Türkistan şehrinde bulunmaktadır. Kazak Türkleri arasında Abay, Jambıl Jabayulı, Mağjan Jumabayulı, Alihan Bökeyhanulı, Mustafa Şokay, Muhtar Şahanov gibi çok sayıda meşhur şair, yazar ve fikir adamı yetişmiştir.

FİL İLE MAYMUN*

Bir varmış, bir yokmuş. İssiz bucaksız bir ormanın içinde bir maymun ile fil komşu olarak yaşarlarmış. Bunlar bir gün konuşurlarken kendi yeteneklerini ve güçlerini anlatmaya başlamışlar. Sonunda her ikisi de kendisinin daha yetenekli ve güçlü olduğunu söyleyip kavgaya

* Kazak Erteğileri (2000). 5. Tom. (Red: A. Esten), Jazuvşı Baspası, Almatı, s. 92-94.

tutuşmuşlar. Fil “Benim dağ gibi yüksek boyum var, hem de çok güçlüyüm. Sinirlenirsem görürsün, ne kadar büyük olurlarsa olsunlar bu ormandaki bütün ağaçları kökleriyle birlikte yerlerinden sökerim. Senin böyle bir gücün var mı?” diyerek kendisini övmüş. Bunun üzerine maymun “Ben çok çevikim, hiçbir şey bana engel olmaz. Ağaçtan ağaca sık yapraklar arasından dahi rahat bir şekilde geçebilirim.” diye karşılık vermiş.

Böylece fil ile maymun kendi yeteneklerini ve güçlerini anlatarak uzun süre tartışmışlar. Birbirlerinin söylediklerini kabul etmemişler. Bir türlü anlaşmamışlar. Sonra tartıştıkları konuyla ilgili başka birinin fikrini öğrenmek istemişler. Böylece ikisi birlikte bir ağacın üzerinde oturan puhu kuşunun yanına varıp ondan bu konuyla ilgili düşüncesini öğrenmek istemişler. Fil burnunu yukarı kaldırarak “Ey ormanın bilgini, sen karar ver. Sence hangimiz daha yetenekli ve güçlüyüz?” diye sormuş. O anda maymun hemen söze girmiş ve “Ey ormanın bilge kuşu, güçlü olmak mı daha iyi, çevik olmak mı? Bize bunun cevabını verir misin?” diye eklemiş.

Bu sözleri duyan puhu kuşu, fil ile maymunun tartışmasının sebebini anlamış ve düşünmeye başlamış ve “Bu sorunun cevabını ancak sizi sınavarak verebilirim.” demiş. Bunun üzerine fil ve maymun “Bizi nasıl sınavacaksınız?” diye sormuşlar. Puhu kuşu “Şu nehrin karşı tarafına geçin. Ağaçların arasında büyük bir elma ağacı var. Bu mevsimde elmaları olgunlaşmıştır. Haydi gidin ve o ağaçtan elma toplayarak bana getirin. Kararımı getirdiğiniz elmalara göre vereceğim.” demiş.

Fil ile maymun puhu kuşunun istediği elmaları getirmek için nehre doğru yürümüşler. Bakmışlar ki nehir taşmış, gürül gürül akıyormuş. Nehirden geçemeyeceğini anlayan maymun çok üzülmüş. Bunu gören fil “Haydi gel, benim sırtıma bin, ben dağdan bile büyüğüm ve çok da güçlüyüm. Nehrin akıntısı beni sürükleyemez. Rahatça karşıya geçebilirim.” demiş. Filin teklifini duyan maymun sevinmiş ve tırmanarak filin sırtına çıkmış. Fil nehri ortadan yarararak hiçbir şekilde zorlanmadan karşı tarafa geçmiş. Sonra ikisi birlikte puhu kuşunun tarif ettiği yere varmışlar. Bir de ne görsünler? Kocaman bir elma ağacı... Elmaların hepsi de uzanamayacakları kadar yukarıdaymış. Hortumuyla uzanmasına rağmen fil bir elma dahi alamamış ve çok üzülmüş. Filin üzüldüğünü gören maymun “Sakın üzülme fil kardeş, ben şimdi elma ağacının tepesine çıkacağım ve yukarıdaki elmaları yere düşüreceğim. Sen düşen elmaları toplayıver.” demiş ve daldan dala zıplayarak elma ağacının

tepesine çıkmış. Sonra da elmaları yere atmaya başlamış. Fil de onun attığı elmaları toplayarak bir yere yığmış. Bu şekilde elmaları topladıktan sonra geri dönmek için yola çıkmışlar. Nehre geldiklerinde maymun topladıkları elmaları kucağına alarak tekrar filin sırtına çıkmış. Fil nehri ortadan ikiye yarararak rahat bir şekilde karşıya geçmiştir. İkiisi getirmiş oldukları elmaları puhu kuşunun önüne koymuşlar ve nasıl bir karar vereceğini beklemeğe başlamışlar. Puhu kuşu "Gürül gürül akan bu nehir-den nasıl geçtin?" diye maymuna sormuş. Maymun "Fil kardeş beni sırtına bindirdi." diye cevap verince puhu kuşu "Çok doğru yapmışsınız. Çünkü filin boyu dağ gibi yüksek ve ayrıca çok kuvvetli. Nehir onu sürükleyemez. Ya sen fil, kocaman ağacın başındaki elmalara nasıl yettiğin?" demiş. Fil "Benim boyum ağaçtaki elmaları almaya yetmedi. Maymun ağacın tepesine çıktı ve elmaları yere düşürdü. Ben de onun düşürdüğü elmaları topladım." diye cevap vermiş. "İşte, şimdi anladınız mı? Birbirine yardım etmek güçten ve çevik olmaktan daha önemlidir. Siz amacınıza birlikte ulaştınız. Tek başına gücün ya da çevikliğin faydası olmadığını gördünüz. Eğer ikiniz birbirinize yardım etmeseydiniz bu elmaları getiremezsiniz. Birlikten kuvvet doğar demiş atalarımız. Ne kadar da haklılar değil mi?" demiş puhu kuşu. Fil ile maymun "Çok haklısın..." diyerek kendilerine verdiği dersle doğru yolu gösteren puhu kuşuna teşekkür etmişler...

KIRGIZİSTAN

Resmî adı Kirgizistan Cumhuriyeti olan ülke Türk toplulukları tarafından kurulan ülkelerden biridir. Kirgizistan'ın başkenti Bişkek'tir. Kirgizistan kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan, doğu ve güneydoğuda Çin, güneybatıda ise Tacikistan'a komşudur. Kirgiz Türkleri Müslüman olup ülkede Kirgiz Türkçesi konuşulmaktadır. Kirgizistan'ın dışında Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Afganistan, Rusya, Çin gibi ülkelerde de Kirgiz Türkleri yaşamaktadır. Kirgizistan'ın nüfusu 6,5 milyon civarındadır. Uzun yıllar Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği işgali altında kalmış olan Kirgizistan 31 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Çok zengin bir sözlü edebiyata sahip olan Kirgiz Türklerinin en bilinen eseri dünyanın en uzun destanı olarak kabul edilen Manas Destanı'dır. Ayrıca dünyanın en önemli yazarlarından kabul edilen Cengiz Aytmatov da bir Kirgiz Türküdür.

EN KÜÇÜK ÇOCUK*

Bir varmış, bir yokmuş. Çok eski zamanlarda bir padişah yaşarmış. Bu padişah bir gece rüyasında gözlerinden yaş yerine mercan dökülen bir kuş görmüş. Gördüğü rüya karşısında çok şaşırarak padişah rüyanın etkisiyle ertesi gün öğleye kadar yataktan kalkmamış. Padişahın ikisi delikanlılık, biri de oyun çağında olan üç oğlu varmış. Babalarının yataktan kalkamadığını gören çocuklar babalarına neler olup bittiğini sormuşlar. Ancak babaları tek kelime dahi etmemiş. Ertesi gün tekrar babalarının yanlarına gelen kardeşler yine babalarına neler olup bittiğini sormuşlar. Padişah bu sefer rüyasında gördüğü gözlerinden yaş yerine mercan dökülen kuşu oğullarına anlatmış. Delikanlılık çağındaki iki büyük kardeş babalarının rüyasında gördüğü olağanüstü kuşu bulmak için yola çıkmaya karar verip hazırlık yapmaya başlamışlar. Hazırlıklarını tamamlar tamamlamaz yola düşmüşler. Aradan yıllar geçmiş. Ancak bu iki kardeş ne geri dönmüş ne de kendilerinden bir haber gelmiş. Kaybolup gitmişler. Tüm bunlar olup biterken ağabeyleri yola çıktığında henüz oyun çağında olan küçük kardeş ise büyüyüp bir delikanlı oluvermiş. Padişah ise kaybolup giden iki oğlunun acısından devlet işlerini iyice boşlamış ve halkının sorunlarıyla ilgilenmeyi bırakmış. Halk kendi

* S. Şirdakova (2012). Kırgız El Comoktoru, Mukay, Bişkek, s. 272-279.

hâlinde, bildiği gibi yaşamaya başlamış. Kanun ve kural-lara uymayı bırakan halk sürekli huzursuzluk içindeymiş. Durumu fark eden küçük oğul halkın önde gelenlerini toplayıp onlarla babasının huzuruna çıkmış. Kaybolan ağabeylerini aramak için yola düşmek istediğini baba-sına söyleyip ondan izin istemiş. Padişah “Oğlum, iki ağabeyin gitti ve geri dönmedi. Benim gördüğüm sa-dece bir rüya idi. Boş ver, unut gitsin. Oğlum, sen bari beni bırakıp gitme. Sen de gidersen benim ardımdan bu devleti kim yönetecek?” demiş. Oğlan “Babacığım rüyanızda gördüğünüz gözlerinden yaş yerine mercan dökülen kuşu bulamasam da belki kaybolan ağabeyle-rimi bulabilirim. Ben ağabeylerimi çok özledim. Lütfen bana izin verin. Siz oğullarınızın, ben de ağabeylerimin hasretinden yıllardır gözyaşı döküyoruz. Devletimizi dü-şünmeyiniz. Ben size destek olmaları için tecrübeli, akli başında yardımcıları bulup getirdim. Babacığım beni kırmayınız.” diyerek tekrar babasından izin istemiş. Oğ-lunu daha fazla üzmemek isteyen padişah “Bahtın ve yolun açık olsun oğlum. Hızır yardımcın, yiğitler yolda-şın olsun.” diyerek onu uğurlamış.

Küçük kardeş kendisine uzun yolda yorulmayan bir at ve uzun yıllar giyilse de yırtılmayan bir elbise bulmuş. Ata binip elbiseyi giymiş. Yanına kırk gün yetecek kadar da yiyecek almış. Aradan kırk gün geçmiş. Yolculuk epey yorucu geçmiş. Oğlanın atı da kendi de çok zayıflamış. Gözü, suyu çekilmiş pınar gibi kalmış. Oğlan kırk birinci gün atını bulduğu bir otağa salmış, kendisi de yorgunluktan oracıkta uykuya dalmış. Yorgunluktan akşama kadar uyumuş. Uyandığında atı hâlâ otliyormuş. Küçük kardeş biraz yüksek bir yere çıkıp etrafına baktığında bir tepeliğin üzerinde ateş yandığını görmüş. Çocuk tüm yorgunluğuna rağmen yerinden doğrulup atını eyerlemiş. Atına binip ateşin yanına gelmiş. Orada yorgunluk ve bakımsızlıktan beti benzi solmuş, saç sakalı birbirine girmiş, üstü başı paçavraya dönmüş iki kişinin ateşin etrafında uyuduklarını görmüş.

Çocuk bu iki kişiyi uyandırıp kim olduklarını sorduğunda bu iki kişinin yıllar önce kaybolan ağabeyleri olduğunu anlamış. Birbirine kavuşan bu üç kardeş sarılıp kucaklaşarak hasret gidermiş. Ertesi gün erkenden uyanıp kahvaltı yaptıktan sonra babalarının rüyasında gördüğü gözünden yaş yerine mercan dökülen kuşu aramak için yola düşmüşler.

Az gitmişler, uz gitmişler... Bir zaman sonra "giden döner", "giden belki dönebilir", "giden gelmez" adı verilen üç yol ağzına gelmişler. Birbirleriyle vedalaşan

kardeşlerden büyük kardeş "giden döner", ortanca kardeş "giden belki dönebilir", küçük kardeş de "giden gelmez" adlı yollara yönelmişler.

Küçük kardeş dağlar aşip nehirler geçtikten sonra büyük bir dağın eteğine ulaşmış. Dağın yamaçlarında dolaşırken bir geyik sürüsüne rastlamış. Geyik sürüsü çok kalabalıkmış. Çocuk onların arasından geçmeye çalışsa da kalabalık oluşlarından dolayı bir türlü başaramamış. Geyikleri korkutmak için yılan gibi tıslamış. Geyikler biraz tedirgin olsalar da yeniden toparlanıp çocuğun yolunu kesmişler. Küçük kardeş bu sefer de kaplan gibi saldırıp geyiklerin arasına dalmış. Çocuktan korkan geyikler yolu açmak zorunda kalmış. Bunun ardından çocuk gece dinlenip gündüz yol giderek inin cinin top oynadığı ıssız bir yere gelmiş. Orada gözleri fal taşı gibi açık, saçları darmadağınık yaşlı bir adama rastlamış. Yaşlı adam oğlanı görüp "İnin cinin top oynadığı bu ıssız yerde ne arıyorsun?" diye sormuş ve "Geyik ol." deyip büyüyle çocuğu geyiğe döndürmüştü.

Karşısına çıkan yaşlı adamın yaptığı sihirle geyiğe dönüşerek geyik sürüsünün arasına karışıp giden çocuk bir zaman sonra bakır, gümüş ve çeşitli mücevherlerle süslenmiş çok güzel bir eve rastlamış. Gördüklerine hayran kalan çocuk eve girdiğinde de peri kızlarını andıran güzeller güzeli bir kızla karşılaşmış. Kız, o sırada uyuyormuş. Kızın güzelliği karşısında büyülenmişe dönen çocuk tek kelime edememiş, gözünden nohut büyüklüğünde yaş dökülmeye başlamış. Geyiğe dönen oğlan ayakları ile dürtüp aksırarak kızı uyandırmış. Kız uyanıp oğlanı gördüğünde “Annem yine yapacağını yapmış, gencecik, yakışıklı bir delikanlıyı acımadan geyiğe döndürmüştü.” diyerek mırıldanmış. Yanındaki ağaç kovanın içindeki suya beyaz bir taş koyup siyah bir taş çıkarmış. Yedi defa okuyup üfleyerek oğlanı tekrar insana döndürüp “Buraya neden geldin?” diye sormuş. Çocuk mercan gözlü kuşu aradığını söyleyince kız “Babanın rüyasında gördüğü o kuş aslında benim kuşumdur. Ancak perilerin hanı kuşumu zorla elimden aldı. Boş ver, perinin şehri çok uzaktadır, yolu tehlikelerle doludur, gitme, ölürsün.” demiş. Fakat çocuk kızın söylediklerine kulak asmayıp “Ölsem de gideceğim. Babam bu kuş yüzünden hasta düştü. Kederinden yatıyor. Böyle giderse ölecek. Onu kurtarmam gerek.” deyince kız “Yol kırk gün sürer. Çeşitli belalarla doludur. Geçemezsin. Kırk gün boyunca dağları aşman gerek. Aştın diyelim inemezsin. İnmek bile kırk gün sürer. Eğer bu dağları

aşmayı başarırın dalları göğe kadar uzanan bir çınara rastlarsın. O çınarda Alp Karakuş denen kuşun yuvası var. O, yılda bir kez yavrular. Fakat her seferinde bir ejderha gelip yavruları yer. Eğer bu ejderhayı etkisiz hâle getirip Alp Karakuş'un yavrularını kurtarırsan o da sana yardımcı olur. Ama gel vazgeç bu sevdadan, bu zorlu yolculuğu tamamlayamazsın." demiş. Çocuk gücünün kuvvetinin yerinde olduğunu söyleyince kız ona inanmış ve yolculuk sırasında yanından eksik etmemesini söyleyerek içerisinde gül azık adı verilen sihirli yiyeceğin olduğu bir kutu vermiş. Çocuk bu iyiliği karşısında kıza minnettar kalıp onunla ahretlik dost olmuş. Kutuyu alıp kızla vedalaşarak yola çıkan çocuk bir zaman sonra acıkıp yorulduğunda kızın dediğini yapmış ve gül azıktan bir parça yemiş. Bir anda hem açlığı hem yorgunluğu geçivermiş. Hiç uyumadan yoluna devam etmiş. Gül azık adlı sihirli yiyecek uykusuzluğunu da gidermiş. Çocuk gül azık sayesinde atlardan ve kuşlardan daha hızlı yol gider olmuş. Kırk günlük mesafeleri dört günde aşar olmuş. Bir zaman sonra kızın bahsettiği göğe kadar uzanan çınarın olduğu yere gelmiş. Ağaca yaklaştığında kavak ağacı kalınlığındaki kocaman bir ejderhanın çınarın tepesine doğru tırmandığını görmüş. Çınarın tepesinde Alp Karakuş'un yavruları varmış. Bu yavrular ejderhanın geldiğini görünce korkudan bas bas bağırmaya başlamış. Çocuk gül azıktan bir parça yemiş. Kılıcını kınından çıkarıp kötü niyetli ejderhayı tek darbede ikiye bölerek

Alp Karakuş'un yalnız ve güçsüz yavrularını kötü niyetli ejderhanın elinden kurtarmış. Sonra çınarın tepesine tırmanıp yavruların yanına ulaşmış. Yavrular kendilerini kötü niyetli ejderhanın elinden kurtaran çocuğun yanlarına geldiğini görünce çok sevinmiş. Kendilerini kötü niyetli ejderhanın elinden kurtaran çocuğa kanatlarını açıp gölgelik yaparak "Şimdi sakın ağaçtan yere inme. Çünkü annemiz Alp Karakuş'un gelme zamanıdır. Annemiz o kadar güçlüdür ki o gelirken heybetinden fırtına çıkar, koca koca kayalar bile yerlerinde duramaz. Kimisi titrer, kimisi sallanır, kimisi de uçar. Ama sen tüm bu olan biten karşısında sakın korkma. Annemiz çınara konduğunda üzerinde bulunduğumuz bu koca çınar bile annemizin heybetinden üç defa yere eğilip doğrulur, korkma." deyip çocuğu kanatlarının altına gizlemişler.

Bir zaman sonra öyle büyük bir kar fırtınası çıkmış ki göz gözü görmez olmuş. Yavruların anlattığı gibi koca koca taşlar titremiş, ters dönmüş ve yerlerinden oynayarak fırlayıp uçmuş. Alp Karakuş gelip çınara konmuş. Çınar üç defa yere eğilip doğrulmuş. Alp Karakuş ağacın tepesine bıraktığı yavrularının sağ salim güvende olduklarını görünce çok sevinmiş. Aradan biraz zaman geçince kar fırtınası kesilmiş. Hava açmış, gökyüzü ışıltılı olmuş. Alp Karakuş'un yavruları annelerine "Önce kötüyü mü gösterelim, iyiyi mi gösterelim?" diye sormuşlar. Alp Karakuş "Önce kötüyü gösterin." deyince

yavrular çocuk tarafından etkisiz hâle getirilen ejderhayı göstermişler. “Şimdi iyiyi gösterin yavrularım.” demiş. Bunun üzerine yavrular kendilerini ejderhanın elinden kurtaran çocuğu göstermiş. Alp Karakuş çocuğu görür görmez beline kadar yutuvermiş. Tam hepsini yutacağı sırada yavrular annelerinin kanadına vurarak feryat figan bağırmaya başlamış. Bunun üzerine Alp Karakuş kusakarak çocuğu geri çıkarmış ve yavrularına “Benim sabırsız yavrularım, biraz sabretmiş olsaydınız yapacağım sihirle benim yüzümü güldüren bu çocuğu okun işlemediği, ateşin yakmadığı, suda batmayan olağanüstü bir insana dönüştürecektim.” deyip çocuğa nereden gelip nereye gittiğini sormuş.

Çocuk gözünden yaş yerine mercan dökülen kuşu aradığını söyleyince Alp Karakuş "Sen bana iyilik yaptın, ben de sana iyilik yapacağım. Gideyim biraz geyik avlayıp sana getireyim. Sen geyiklerin derilerinden tulum yapıp etlerini bu tulumlara koy." deyip geyik avına çıkmış. Bir zaman sonra dediğini yapıp avladığı geyikleri çocuğa vermiş. Çocuk bu geyiklerden iki bin tane tulum çıkarmış. Bu tulumların bin tanesine et, bin tanesine de su koyup ağızlarını kapatarak Alp Karakuş'a yüklemiş. Kendisi de Alp Karakuş'un üstüne binmiş ve birlikte göğe yükselmişler. Çocuk, Alp Karakuş sağına baktığında bir tulum et, soluna baktığında bir tulum su vermiş. Bir zaman sonra Alp Karakuş çocuğa "Yer göründü mü?" diye sormuş. Çocuk "Hayır, görünmüyor." deyince Alp Karakuş "Demek ki daha gelmemişiz." deyip uçarak yola devam etmiş. Yolun sonuna doğru Alp Karakuş'un sırtındaki et tulumları tükenmiş. Alp Karakuş et istemek için soluna baktığında çocuk çaresiz Alp Karakuş'un karnını doyurmak için dizinin arka tarafından bir parça et kesip Alp Karakuş'a vermiş. Biraz daha uçtuktan sonra nihayet yeryüzü görünmüş. Alp Karakuş sırtındaki çocukla birlikte yeryüzüne inmiş ve çocuğa "Artık yalnızsın. Karşı tepenin ardında kırk gün uyanık kalıp kırk gün uyuyan devler var. Gizlice git ve devlere bak. Eğer uyuyorlarsa beni çağır, uyumuyorlarsa geri gel." demiş. Çocuk gidip baktığında devlerin hiçbir şeyi umursamaz şekilde horul horul uyduklarını görmüş.

Bunun üzerine hemen gidip Alp Karakuş'u çağırmış. Alp Karakuş tepeye çıkıp çocuğu beklemeye başlamış. Çocuk uyuyan devlerin arasından geçip şehre girmiş. Sonra ev ev gezerek gözünden yaş yerine mercan dökülen kuşu aramış. Aradan vakit geçince yorulup temiz bir eve girmiş. Güzel bir kız evde uyuyormuş. Yanındaki kafeste de bir kuş varmış. Çocuk uzun süre düşündükten sonra kızı uyandırmaya karar vermiş. Uyanır uyanmaz karşısında çocuğu gören kız "İN misin, cin misin? İnsanoğlunun ayak basmadığı bu yere nereden ve nasıl geldin?" diye sorunca çocuk kim olduğunu, nereden ve niçin geldiğini anlatmış. Kız çocukla birlikte gitmeye razı olmuş. Çocuk kuşu ve kızı alıp Alp Karakuş'un yanına gelmiş. Alp Karakuş onları sırtına alıp çocuğun ağabeylerinden ayrıldığı üç yol ağzına bıraktıktan sonra onlarla vedalaşıp ayrılmış. Çocuk ağabeyleriyle ayrıldığı yere geldiğinde ortanca ağabeyinin simsiyah sakallı, büyük ağabeyinin ise kır sakallı birer ihtiyara döndüğünü görmüş. Ağabeyleri kardeşlerinin eskisinden daha yakışıklı, genç ve güçlü olduğunu görünce çok şaşırılmışlar. Küçük kardeşleri uyuyunca gece kendi aralarında konuşup "Babamız eskiden de küçük kardeşimizi çok severdi. Şimdi kuşu da buldu. Artık daha da çok sevecek. Bizimle ilgilenmeyecek. En iyisi mi ondan kurtulalım. Kuşu alıp, biz bulduk, diyerek babamıza götürelim." diye kararlaştırmışlar. Uyuyan çocuğu ve kızı bayıltıp kuyuya atmışlar. Kuşu alıp yola düşmüşler. Babalarının huzuruna geldik-

lerinde “Kuşu bulup getirdik, küçük oğlunuz sözümü zü dinlemedi ve gidenin dönmediği yola gitmeyi tercih edip kayboldu. Biz ise kuşu aramayı bırakmadık. Epeyce yol gittik. Tam ümidimizi kesmek üzereyken gözünden yaş yerine mercan dökülen kuşu bulup size getirdik.” demişler. Babaları ise küçük oğlunun dönmeyişine çok üzülmüş ve “Küçük oğlum olmadan kuşu ne yapayım? Kuş sizin olsun, bana oğlumu getirin.” deyip iki oğlunu kovmuş. İki kardeş oradan uzaklaşmış. Fakat bu sefer de kendi aralarında kuş için kavga etmişler. Büyük kardeş ortancayı kandırıp kuşu alarak başka bir hanın şehrine gitmiş.

Büyük kardeş orada dursun, biz küçük kardeşten haber verelim. Küçük kardeşin daha önce ahretlik dost olduğu kız rüyasında ağabeyleri tarafından bayılıp kuyuya atılan çocuğu ve kızı görmüş. Kırk devesini alıp dokuz yol ağzında yatan kızı ve oğlanı sihirle ayıltıp gözden kaybolmuş. Küçük çocuk memleketine geri dönüp babasıyla görüştüktan sonra iki ağabeyinin peşinden gitmiş. Ortanca ağabeyinin yeniden kaybolduğunu öğrenmiş. Büyük ağabeyini bulmuş. Ondan kuşu alıp geri dönmüş. Yanında gelen kızla evlenip muradına ermiş. Mutlu mesut yaşayıp gitmişler.

KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Akdeniz’de bulunan Kıbrıs Adası’nın kuzey kısmında bulunan bir Türk devletidir. Osmanlı Devletinin 1571 yılında Kıbrıs Adası’nı fethetmesinden sonra adaya çok sayıda Türk yerleştirilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşayan Türkler Müslüman olup Türkçe konuşmaktadırlar. Uzun yıllar gelenek, inanç ve kültürlerini korumuş olan Kıbrıs Türkleri adada bulunan Rumların saldırılarına karşı bağımsızlık mücadelesi vermişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 20 Temmuz 1974 tarihinde yapılan Kıbrıs Barış Harekâtıyla Kıbrıs’ta yaşayan Türklerin güvenlikleri sağlanmıştır. Başkenti Lefkoşa olan Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını kazanmasında Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş’ın büyük mücadeleleri olmuştur. Kuzey

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti resmî olarak 15 Kasım 1983 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir.

BAKLA AĞACI*

Bir varmış, bir yokmuş. Geçmiş zamanda küçücük kulübesinde tek başına yaşayan bir nine varmış. Günlerden bir gün kulübesinin önünü süpürürken küçük bir bakla tanesi bulmuş. Baklacığı eline alıp düşünmeye başlamış. Kendi kendine "Ben bu bakla tanesi ne

* S. Sakaoğlu (1983), Kıbrıs Türk Masalları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 16-18.

yapsam ki? Ekmek yapsam olmaz. Pişirip yesem minnacık bir şey karnım da doymaz. En iyisi ben bunu bostanıma ekeyim. Vakti gelince toplar yemek yaparım.” diye karar vermiş.

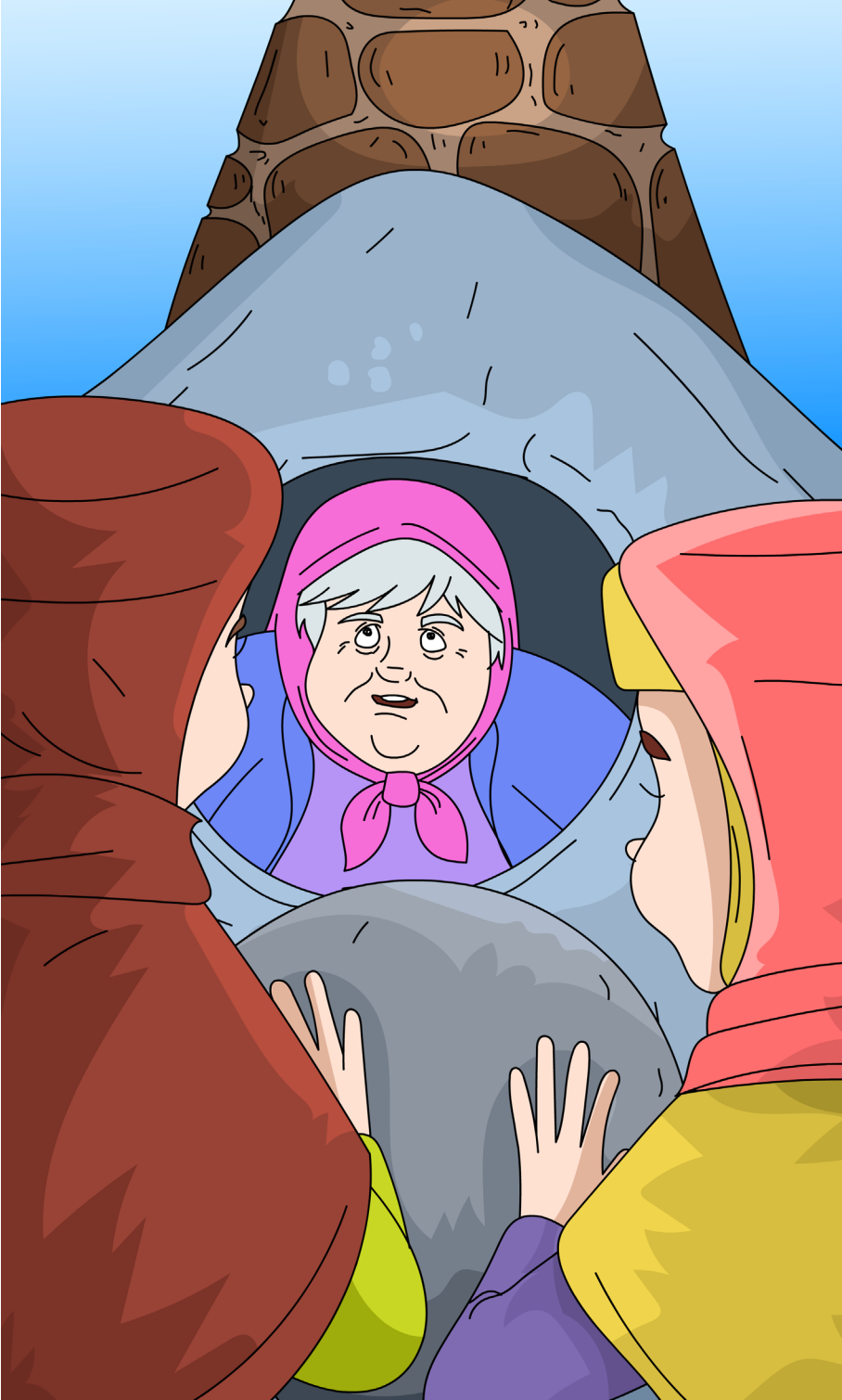
Sonra düşündüğü gibi yaparak bakla tanesini kulübesinin önündeki bostana ekip beklemeye başlamış. Aradan birkaç gün geçince baklacık filizlenip topraktan başını çıkarmış. Ama ne çıkarmak? Öyle hızlı büyüyormuş ki boyu bir hafta içinde kulübeyi bile aşar olmuş. Her geçen gün daha da büyüyen bakla kısa bir vakit içinde göğe yükselmiş. Günlerden bir gün nine şöyle bir bostanıma gezeyim demiş. Bir de ne görsün? Ektiği bakla gökyüzüne erişmiş, orada bulutlarla sohbet ediyormuş. Ektiği baklanın büyüdüğünü gören nine “Haydi şimdi gideyim de şu bakladan toplayıp kendime enfes bir yemek yapayım.” demiş ve sepetini koluna takarak bakla ağacının üzerine doğru tırmanmış. Ne kadar tırmansa da bir tane bile bakla bulamamış.

En sonunda kendisini bulutların üzerinde bulmuş. Bir de ne görsün? İki keçi bulutların üzerinde kavga ediyor. Nineyi gören keçiler yanına gelip ikisinin arasında hakemlik yapmasını istemişler. Keçilerden biri "Ben kışım." deyince diğeri de "Ben yazım." demiş. Sonra ikisi birlikte "Söyle bakalım nine, hangimiz daha değerliyiz?" diye nineye sormuşlar. Nine de "Vallahi evladım, ne desem bilemedim. Bana göre ikiniz de çok değerlisiniz. Çünkü kış olmasa yağmur yağmaz, ekinler yeşermez. Yaz olmasa da ekinler boy vermez." demiş. Bunun üzerine iki inatçı keçi mutlu olmuş. Hediye olarak nineye birer tane meşin dağarcık yani koyun derisinden yapılmış torba vermişler. Nine gökyüzünden yeryüzüne inince dağarcıkları açmış. Bir de ne görsün? Birinin içi altın, diğeri gümüş dolu. Nine bu duruma çok sevinmiş.

Günlerden bir gün komşularından biri nineyi ziyarete gelmiş. Ninenin altın ve gümüşlerini görünce çok şaşır-
mış. Nineye "Bunların nereden buldun komşum?" diye sorunca nine başından geçenleri komşusuna anlatmış. Bunun üzerine komşusu da aynı yolculuğa çıkmak istemiş. Ertesi gün bakla ağacına tırmanıp bulutlara ulaşmış. Ninenin karşısına çıkan iki keçi yine kavga etmekteymiş. Kadını gördüklerinde keçilerden biri "Ben kışım." diğeri de "Ben yazım." demiş. Sonra ikisi birlikte "Söyle bakalım teyze, hangimiz daha değerliyiz?" diye kadına sormuşlar. Komşu kadın da "Ne yaz iyidir

ne de kış. Yaz çok sıcak, kış da çok soğuk olur. O yüzden ikinizden de fayda gelmez.” diye cevap vermiş. İki keçi bu cevap karşısında sinirlenseler de durumu kadına hissettirmemişler. Tıpkı nineye verdikleri gibi kadına da birer dağarcık hediye etmişler ve “Teyze, bu dağarcıkları kapkaranlık bir yerde açmalısın. Eğer dağarcıkları açacağın yerde en ufak bir ışık sızıntısına sebep olacak bir tek dahi delik varsa kapatmalısın ve açtığını da kimse görmemeli.” diye kadını tembihlemişler. Kadın gökyüzünden yeryüzüne inmiş. Yanına birkaç arkadaşını alıp evinin bahçesindeki ekmek fırınının önüne gelmiş ve tek başına fırının içine girmiş. Arkadaşlarına da fırının kapağını kapattıktan sonra dıştan sıvayıp içeri ışık girmesini engellemelerini söylemiş. Fırının için iki keçinin söylediği gibi kapkaranlık olmuş. Bunun üzerine kadın dağarcıkları açmış. Bir de ne görsün? Dağarcıkların birinin içi akrep, diğeri yılanlarla dolu olmasın mı? Hemen dağarcıkları toplayıp ağızlarını da güzelce kapamış. Arkadaşlarına seslenip fırının kapısını açmalarını istemiş.

Neyse ki başı belaya girmeden fırından çıkmayı başarmış. Kendi kendine bir daha kimseyi kıskanmayacağına dair söz veren bu komşu kadın gidip iyi kalpli nineden kendisini kıskandığı için özür dilemiş. Nine de komşusunun özrünü kabul etmiş... Gökten üç elma düşmüş; biri anlatana, biri dinleyene, biri de iyi kalpli insanların başına...

ÖZBEKİSTAN

Resmî adı Özbekistan Cumhuriyeti olan ülke Özbek Türkleri tarafından kurulmuştur ve başkenti Taşkent'tir. Özbek Türkleri Müslüman olup Özbek Türkçesi konuşmaktadırlar. Özbekistan'ın kuzeyinde Kazakistan, kuzeydoğusunda Kırgızistan, güneyinde Afganistan, güneydoğusunda Tacikistan, güneybatısında ise Türkmenistan bulunur. Özbek Türkleri uzun süre Sovyetler Birliği'nin hâkimiyeti altında yaşamak zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Özbekistan 1 Eylül 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Özbekistan'ın dışında Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Afganistan, Tacikistan, Rusya gibi ülkelerde de Özbek Türkleri yaşamaktadır. Özbekistan'ın nüfusu yaklaşık 35

milyondur. Tarihî süreç içerisinde günümüzde Özbek Türklerinin yaşadığı Özbekistan coğrafyasında Ali Şir Nevaî, İmam Buhari, İmam Maturidî, Ebûlgazi Bahadır Han, Abdürrauf Fıtrat, Çolpan, Abdullah Kadiri gibi çok sayıda şair, yazar, âlim, bilim adamı ve mutasavvıf yetişmiştir.

Gülizar Sultan*

Bir varmış, bir yokmuş... Çok eski zamanlarda zengin bir adamın Gülizar Sultan adında dünyalar güzeli bir kızı varmış. Bu adamın en büyük korkusu kızına nazar değmesiymiş. Bu yüzden kimseler görmesin diye kızını evin dışına asla çıkarmazmış. Gülizar da babasının kendisi için avluda açtırdığı pencereden dışarıyı izlemiş. Aradan yıllar yıllar geçmiş, Gülizar on yedi yaşına girmiş. Ama hâlâ evin dışına adımını dahi atmamış. Babası her sabah işe gitmek için evden çıkarmış. Gülizar ise evde tek başına sıkıldığı için babasının açtırdığı pencereden dışarıyı izlemiş. Yine bir gün bu pencereden dışarıyı izlerken yakışıklı bir gencin evin önünden geçtiğini görmüş. Yalnızlıktan çok canı sıkıldığı için bu gence seslenip onu oyun oynamaya davet etmiş. Genç, sesini duyduğu kızı görmek için kafasını çevirdiğinde Gülizar'ın güzelliğinden etkilenip bayılarak olduğu yere yığılmış. Kız gencin bayıldığını fark etmemiş. Kendisiyle oynamak istemediği için gittiğini düşünüp üzülmüş. Gülizar ertesini gün de babası işe gidince avludaki pencereden dışarıyı izlemeye başlamış. Bu sefer bir öncekinden daha da yakışıklı bir genç evin önünden geçmiş. Yalnızlıktan çok

* M. İ. Afzalov, Z. Huseinova, N. S. Sabürov (1966). Suv Qizi, Uzbek Halk İcödi, Özbek Halk Ertaklari (Fantastik Ertaklar), Toşkent Badiiy Adabiyet Neşrieti, Taşkent, s. 191-196.

canı sıkılan Gülizar bu genci de oyun oynamaya davet etmiş. Sesin geldiği yere dönüp Gülizar'ı gören genç onun güzelliğinden etkilenip olduğu yerde kalakalmış. Ta akşama kadar Gülizar'ın seslendiği pencereye bakıp durmuş. Fakat Gülizar genci fark etmemiş ve bu gencin de kendisiyle oynamak istemediğini düşünmüş. Gülizar üçüncü gün de babası işe gidince pencereden dışarıyı izlemeye başlamış. Bu kez öncekilerden daha da yakışıklı bir genç evin önünden geçmiş. Gülizar bu genci de oyun oynamaya davet etmiş. Genç Gülizar'ı görür görmez güzelliği karşısında kendinden geçip bayılarak olduğu yere yığılmış. Gencin bayıldığını fark etmeyen Gülizar bu gencin de kendisini beğenmeyip gittiğini düşünmüş. Olan biten karşısında üzülen Gülizar insanların kendisini sevmediğini düşünmeye başlayıp hüngür hüngür ağlamış.

Bir zaman sonra Gülizar her zamanki gibi pencereden dışarıyı izlerken daha önce gördüğü üç gencin evlerinin önünde gezdiğini fark etmiş. Bunun üzerine gençlere seslenip babasının kendilerini görürse kızacağını, bu yüzden bir an evvel evin etrafından uzaklaşmalarını istemiş. Fakat gençler oralı olmamış. Her biri sırayla Gülizar'a evlilik teklifi etmiş. Bu durum karşısında ne yapacağını bilemeyen Gülizar şaşırıp kalmış. Çünkü o, olan biteni tam olarak anlayamadığı için gençlerin kendisini beğenmediğini düşünmekteymiş. Gülizar çok iyi niyetli bir insan olduğu için gençleri üzmemek istemiyormuş. Ancak bir güzel elbette ki bir yiğide yakışmış. Bu sebeple gençlere seslenip tekliflerini düşünmesi için yarına kadar kendisine zaman vermelerini istemiş. Ertesi gün olmuş. Sabahın çok erken saatinde, tan vaktinde üç delikanlı kızın penceresinin önüne gelerek cevabını beklemeye başlamış. Babası işe gider gitmez gençlere seslenen kız "Altı ay içerisinde bana hoşlanabileceğim birer hediye getireceksiniz. Hanginizin getirdiği hediyeyi daha çok beğenirsem onunla evleneceğim. Diğer ikinizin de bacısı yani kız kardeşi olacağım. Şimdi hemen vakit kaybetmeden yola düşün ve altı ay sonra aynı gün ve saatte geri dönün." demiş.

Bu üç delikanlı Gülizar'ın hoşuna gidecek hediyeyi bulmak için yola düşmüş. Gülizar da evde onların döneceği günü beklemeye başlamış. Gülizar şöyle evde duruversin, biz yiğitlerin yanına gidelim...

İki ay yol gittikten sonra delikanlılar büyük bir şehre gelmişler. Yolculuk sırasında bütün paralarını da harcamak zorunda kalmışlar. Ceplerinde bir kuruşları dahi kalmamış. İçlerinden biri "İki ayda buraya kadar gelebildik, iki ay çalışıp para biriktirelim, iki ay da dönüş yolu sürer." demiş. Vakit kaybetmeden her biri bir yere dağılmış. Delikanlılardan biri bir balıkçının yanında çalışmaya başlamış. Balıkçının kazanının altını yakıp ona yardım ediyormuş. Bir diğer delikanlı zengin bir çiftçiyle tanışıp onun yanında çiftçiliğe başlamış. Adamın tarlasını ekip biçiyormuş. Diğer delikanlı da bir bahçıvanın çırağı olmuş. Bahçıvanın yanında çeşitli çiçek ve bitkilerle ilgilenip bahçelerin bakımıyla uğraşıyormuş. Her ne kadar iş aramaya başlamadan önce iki ay çalışıp geri kalan iki ayı da dönüş yolu için saklamaya karar verseler de üçü birden bunu unutup tam dört ay çalışarak yüzer tenge para biriktirmiş. Ancak bu sırada Gülizar'ın şart koştuğu altı aylık süre de doluvermiş. Dört ayın sonunda buluşmuşlar ve kara kara Gülizar'ın şartını nasıl yerine getireceklerini düşünmeye başlamışlar. Ne altı aylık sürede dönmek için vakitleri kalmış ne de Gülizar'a sunacakları hediyeleri bulabilmişler. Yine de vazgeçmemiş ve Gülizar'a sunmak için alacakları hediyeleri aramaya pazar yerine gitmişler. Delikanlılardan biri bir adamın sattığı aynaları görmüş ve bu aynalardan birini almaya karar vermiş. Diğer bir adamın sattığı halıları görmüş ve bu halılardan birini almayı düşünmüş. Diğer de elma satan

bir pazarcının tezgahının önündeki elmalara bakakalmış.

Ayna almaya karar veren yiğit satıcıyla konuşmaya başlayıp aynaların fiyatını sormuş. Adam "Bu aynanın fiyatı bir tenge, bununkiyse yüz tenge." demiş. Delikanlı fiyat farkının sebebini sorduğunda adam "Bir tengelik ayna sıradan bir aynadır. Sadece kendini görebilirsin. Yüz tengelik ayna ise sihirlidir. Onunla iki aylık uzakta-ki sevdiğini görmeyi bile mümkündür. İşte bu yüzden pahalıdır." demiş. Bunun üzerine delikanlı yüz tengelik aynayı almış. Ancak aldığı bu sihirli aynadan diğer delikanlılara bahsetmemiş. Halı almaya karar veren yiğit de halı tüccarıyla konuşmaya başlayıp halıların fiyatını sormuş. Halıcı "Bu halının fiyatı bir tenge, bununkiyse yüz tencedir." demiş. Delikanlı halılar arasındaki fiyat farkının sebebini sorduğunda halıcı "Bir tengelik halı sıradan bir halıdır. Yere serip üzerine oturabilirsin. Yüz tengelik halı ise sihirli bir halıdır, uçabilir. Bu sihirli halının üzerine oturup iki aylık yolu iki saatte gidebilirsin." demiş. Delikanlı bu sihirli halıyı alıp ayna alan arkadaşıyla buluşmuş. Ancak ona halının sihirli olduğu söylememiş. İkisi birlikte elma almaya karar veren arkadaşlarının yanına gitmişler. Onlar geldiğinde arkadaşları pazarcıyla pazarlık yapıyorlardı. Delikanlı, pazarcıya elmaların fiyatını sorduğunda pazarcı "Bu taraftaki elmalar bir tenge, şu taraftakiler ise yüz tenge." demiş. Delikanlı elmalar arasındaki fiyat farkının sebebini sorduğunda pazarcı "Bir tengelik elma sıradan bir elmadır, lezzetlidir. Afiyetle yersin... Yüz tengelik elma ise sihirli

bir elmadır. Kokusuyla ölmüş bir insanı bile diriltebilir.” demiş. Delikanlı yüz tenge verip bu sihirli elmayı almış ve diğer arkadaşlarının yanına gelmiş. Bir araya geldiklerinde Gülizar için aldıkları hediyeleri denemeye karar vermişler. Önce aynayı çıkarıp “Ey ayna, haydi bize Gülizar Sultan’ı göster.” demişler. Bunun üzerine sihirli ayna buldukları yere iki ay uzaklıkta yaşayan Gülizar’ı onlara göstermiş. Bir de ne görsünler! Gülizar ölmüş, akrabaları etrafında feryat figan ağlıyor. Gördükleri karşısında şaşırıp yığıtler önce ne yapacaklarını bilemese-ler de diğer delikanlı hemen aldığı sihirli halıyı gösterip “Bu halı sihirli bir halıdır. İki ayda gidilebilecek yolu iki saatte gidebilmektedir. Haydi üzerine oturup Gülizar’ın yanına gidelim.” demiş. Üçü birlikte halının üzerine binip “Uç halım uç... Bizi Gülizar Sultan’ın yanına götür.” demişler. Halı hemencecik gökyüzüne yükselip iki saate bu üç delikanlıyı Gülizar’ın cansız bedeninin yattığı yere ulaştırmış. Delikanlılar geldiğinde akrabaları Gülizar’ın cansız bedenini yıkamak üzerelermiş. Delikanlılar kalabalığı yarıp Gülizar’ın yanına varmışlar. Hediye olarak sihirli bir elma getiren delikanlı elmayı Gülizar’ın burnuna yaklaştırmış. Bunun üzerine Gülizar hapşırır vermiş. Gözlerini açmış. Ardından elmayı yemiş ve eski sağlığına kavuşmuş. Kendine geldiğinde avludaki kalabalığı gören Gülizar yaşananlardan habersiz olduğu için şaşırıp ve oradakilere “Hayırdır, neden toplandınız, bir şey mi oldu?” diye sormuş. Gülizar’ın iyileştiğini gören

eşi dostu sevinçten Gülizar'a sarılarak öpüp koklamışlar. Gülizar'ı iyileştiren delikanlıların başlarından aşağı para ve altın saçmışlar. Az önce yas evi olan ev bir anda düğün evine dönüvermiş.

Gülizar'ın kendisine geldiğini gören delikanlılar sırayla getirdikleri hediyeleri ona takdim etmeye başlamışlar. Gülizar için sihirli bir ayna getiren delikanlı "Sizin için getirdiğim bu ayna olmasaydı iki ayda gelebileceğimiz uzak diyarlardan seni görüp hâlini bilemezdik. Belki de şimdi çoktan mezarda olurdunuz." demiş. Kız delikanlıyı tüm samimiyetiyle selamlayıp teşekkür ederek sihirli aynayı almış. Ardından Gülizar için sihirli bir halı getiren delikanlı halıyı Gülizar'a verip "Bu sihirli halı olmasaydı iki ay uzaklıktaki yolu iki saatte gelip sizi kurtaramazdık. Dolayısıyla o ayna da bir işe yaramamış olurdu." demiş. Gülizar bu yiğidi de tüm samimiyetiyle selamlayıp teşekkür etmiş. Tüm bunlar olup biterken Gülizar için sihirli bir elma getiren delikanlı orada bir yerde sessizce bekliyormuş. Delikanlıyı gören Gülizar "Siz beni mutlu etmek için ne getirdiniz? demiş. Delikanlı da "Benim size verecek bir şeyim kalmadı. Sizin için sihirli bir elma getirmiştım. Onu da az önce yiyip bitirdiniz." demiş. Bu sözleri duyan Gülizar "Demek ben sizin getirdiğiniz elma ile dirildim..." diyerek olan biteni anlamaya başlamış. Orada bulunanlar da tüm konuşmaları duymuş. Gülizar'ın bir karar vermesi gerekiyormuş. Bu üç delikanlıdan hangisiyle evleneceğini açıklama vakti gelmiş çatmış. Delikanlıların yaptığı iyilikler karşısında kendini onlara karşı borçlu hissediyormuş. Ancak bir güzel bir yiğide yakışmış. Karar vermekte zorlandığı için orada bulunanlardan vereceği karara yardımcı olmaları için

hakemlik yapmalarını istemiş. Kalabalığın içinden biri "Ayna ve halı hâlâ elinizde. Onları geri verip borcunuzu ödeyebilirsiniz. Ama elmayı çoktan yiyip bitirdiniz. Onu geri verme şansınız yok. Bu yüzden sihirli elmayı getiren yiğitle evlenmelisiniz." diye seslenmiş. Orada bulunan diğerleri de bu teklifi makul bulmuş. Bunun üzerine Gülizar sihirli aynayı ve sihirli halıyı getiren delikanlıya dönüp "Evet, sihirli ayna olmasaydı beni göremezdiniz. Sihirli halı olmasaydı da iki aylık yolu iki saatte gelip buraya ulaşamazdınız. Ancak sihirli elma olmasaydı başıma gelenleri görüp buraya gelmenizin hiçbir anlamı olmazdı. Çoktan ölüp gitmiştim. Lütfen sihirli elmayı getiren yiğitle evlenmeme izin verin. Beni de bir bacınız yani kız kardeşiniz olarak kabul edin." diyerek kendilerine teşekkür etmiş. Bu iki delikanlı Gülizar'ın isteğini gönül rızasıyla kabul etmişler. Gülizar'ı kız kardeşleri olarak kabul ettikleri için de sihirli elmayı getiren yiğitle Gülizar'ın düğününü bile kendi elleriyle yapmışlar. Gülizar'ın babası ve akrabaları da bu işe çok mutlu olmuş.

Gülizar ve canını kurtaran delikanlı ömürlerinin sonuna kadar mutlu olmuşlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine...

TÜRKİYE

Resmî adı Türkiye Cumhuriyeti olan ülke 29 Ekim 1923 tarihinde kurulmuştur ve başkenti Ankara'dır. Ülkenin nüfusu yaklaşık 84 milyondur. Türkiye'de yaşayan Türkler Müslüman olup resmî dilleri Türkçedir. Türkiye'nin topraklarının büyük bir kısmı Asya, küçük bir kısmı ise Avrupa kıtasında yer almaktadır. Türkiye, kuzeybatıda Bulgaristan, kuzeydoğuda Gürcistan, doğuda Ermenistan, İran ve Azerbaycan, güneydoğuda Irak ve Suriye, güneyde Kıbrıs Adası ve Akdeniz, batıda Ege Denizi, kuzeyde ise Karadeniz ile komşudur. Marmara Denizi ise İstanbul ve Çanakkale Boğazı ile birlikte Asya'yı Avrupa'dan ayırır. Tarih boyunca çok sayıda devlet kurmuş olan Türk milleti bugünkü vatanlarına geldikten

sonra bu topraklar üzerinde de Selçuklular, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları, Osmanlılar gibi devlet ve beylikler kurmuşlardır. Bunlardan en büyüğü ve uzun soluklu olan Osmanlı Devleti 1299'da kurulmuş ve 1922'de yıkılmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurtuluş mücadelesi başlatmış olan Türkiye Türkleri nihayetinde bu mücadeleyi kazanarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Ana yurtları Orta Asya yani Türkistan'dan getirmiş oldukları gelenek, görenek ve inançlarını yaşatmakta olan Türkiye Türkleri tarihî süreç içerisinde dünya tarihine yön veren çok sayıda şair, yazar, mütefekkir ve devlet adamı yetiştirmiştir.

NAMERT İLE CÖMERT*

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde Namert ve Cömert adında iki arkadaş varmış. Günlerden bir gün bu iki arkadaş memleketlerinden ayrılıp iş aramak için gurbete gitmeye karar vermişler. Hazırlıklarını tamamlayıp yola koyulmuşlar. Havadan sudan konuşurken öğle yemeği vakti gelmiş. Karınları da acıkmış. Namert, Cömert'e "Çantalarımızdaki yiyecekleri bir seferde yemeyelim. Önce birimizin çantasındakiyi, sonra da diğ erimizin çantasındaki yiyecekleri yiyelim." demiş. Adı gibi Cömert olan çocuk Namert'in teklifini kabul etmiş. Bir çeşmenin başında mola vermişler. Cömert'in çantasındaki yemekleri çıkarıp afiyetle yemişler. Karınlarını bir güzel doyurduktan sonra yollarına devam etmişler. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Gide gide bir şehre gelmişler. Amaçları burada kendilerine bir iş bulup çalışmakmış. Bu sırada yine yemek vakti gelmiş. Bu sefer de Cömert, arkadaşı Namert'e "Haydi arkadaş, sıra sende. Aç şu çantayı da içindekilerden yiyip karnımızı doyuralım." demiş. Ancak Namert, arkadaşını duymazdan gelip hiç oralı olmamış. Yemeklerinden bir lokma bile vermemiş. Namert'in bu davranışına çok sinirlenen Cömert onu orada bırakıp

* S. Sakaoğlu (2002). Gümüşhane ve Bayburt Masalları, Akçağ, Ankara, s. 284-285.

yoluna devam etmiş. Epey yol gittikten sonra karşısına bir mağara çıkmış. İçeride ne olduğunu merak edip mağaraya girmiş. Şöyle bir sağına soluna bakındığında mağaranın bir köşesindeki yemekleri görmüş. Uzun zamandır bir şey yemediği için daha fazla dayanamamış ve yiyeceklerden biraz yemiştir. O sırada mağaranın dışından sesler gelmeye başlamıştır.

Cömert bu seslerden korkmuş ve mağaranın bir köşesine gizlenmiş. Saklandığı yerden gelenlerin üç kişi olduğunu görmüş. Ayı, aslan ve tilki...Yemeklerinden biraz yenildiğini fark eden bu üç arkadaş yemeklerini kimin yediğini düşünmeye başlamışlar. Ancak hem karınları açmış, hem de yeteri kadar yiyecek varmış. O yüzden olan biteni çok da fazla umursamamışlar. Yemeklerini yiyip karınlarını doyurmuşlar. Ancak vakit uyu-
mak için henüz çok erkenmiş. Tilki arkadaşlarına "Uyku vaktine daha çok var. Canımız da sıkıldı. Haydi gelin bugün başımıza gelenleri anlatalım." demiş. "Önce büyüğümüz başlasın, yok ortancamız başlasın, olmaz küçüğümüz başlasın..." derken bir türlü başlayamamışlar. En sonunda tilki "Ben bugün falanca köyün karşısında bir küp altın buldum. Tam altınları alacağım sırada köylü beni fark etti ve üzerime çullandı. Ellerinden zar zor kurtulup buraya gelebildim." diyerek başından geçenleri anlatmış. Sıra aslana gelmiş. Aslan da "Padişahın kızı çok hasta. İlacını da bir türlü bulamıyorlar. Padişah kızını tedavi edeni kızıyla evlendireceğini hatta ne dilerse vereceğini söylemiş. Aslında ben ilacı biliyorum. Ahmet Ağa'nın sürübaşı olan koyunun sütü kızın hastalığının ilacıdır. Gidip o koyunun sütünü sağayım istedim ama ne mümkün? Çoban köpekleri beni buraya kadar kovaladılar. Kan ter içinde kendimi mağaraya zor attım." demiş. Anlatma sırası ayıya gelmiş. O da "Ben de bizim mağaranın önündeki oyukta bir sürü para buldum.

Tam oldukları yerden çıkarıyordum ki oyuktaki yılanlar izin vermedi. Ellerinden zor kurtuldum. Anlatacağınız bir şey kalmadıysa haydi yatıp uyuyalım.” demiş. Bunun üzerine hepsi uykuya dalmış.

Sabah olunca ayı, aslan ve tilki mağaradan çıkıp işlerine güçlerine gitmişler. Onların gittiğini gören Cömert gizlendiği yerden çıkıp önce tilkinin bahsettiği yere giderek altınları almış. Sonra bu altınlarla aslanın bahsettiği sürübaşı koyunu satın alıp sağıp sütünü sağarak padişahın kızı için gerekli olan ilacı temin etmiş. Padişahın kızını iyileştirmiş. Bunun karşılığı olarak da padişah tarafından çokça hediyeyle ödüllendirilmiş. En sonunda da ayının bahsettiği paraları oyuktan çıkarıp almış. Orayı terk ederek memleketine dönmüş. O paralarla memleketinde kendisi için hanlar, hamamlar, konaklar yaptırmış. Sürü sahibi bir zengin olmuş. Cömert'i burada bırakalım, Namert'ten haber verelim.

Namert, bulduğu işte günlük on lira yevmiyeyle çalışıyormuş. Aldığı yevmiye ancak karnını doyurmaya yetiyormuş. Birkaç yıl bu işte çalıştıktan sonra memleketine dönmeye karar vermiş. Memleketine döndüğünde Cömert'in hanlarını, hamamlarını, konaklarını ve sürülerini görmüş. Bu kadar malı mülkü nasıl edindiğini öğrenmek için Cömert'i ziyarete gitmiş ve "Arkadaş, bu kadar malı mülkü nasıl aldın? Altı üstü birer işçiydik. Aldığımız yevmiye ancak karnımızı doyuruyordu. Bak mesela benim hiçbir şeyim yok." demiş. Bunun üzerine Cömert "Senden ayrıldıktan sonra yoluma devam ettim. Bir zaman sonra karşıma bir mağara çıktı. Geceyi orada geçirmek için içeri girdim. Hatta oradaki yemeklerle karnımı

doyurdum.” diye anlatmaya başlamış. Duydukları karşısında şaşırان Namert daha fazla dayanamayıp Cömert’in bahsettiği mağaraya gitmeye karar vermiş. O da Cömert gibi zengin olmak istiyormuş. Ertesi gün erkenden yola düşmüş. Mağaraya girmiş. Bir de ne görsün? Cömert’in bahsettiği yemekler yok. Bir zaman sonra tilki, aslan ve ayı mağaraya gelmişler. Yanlarında getirdiklerini yiyip içtikten sonra dinlenmeye çekilmişler. Ancak vakit erkenmiş. Uyku saatine daha çok varmış. Yine başlarından geçenleri anlatıp oyalanmak istemişler.

Önce tilki söze başlayıp “Geçtiğimiz günlerde size bahsettiğim altınların olduğu yere gittim. Ama tüm aramalarıma rağmen altınları bulamadım. Daha önce beni kovalayan köylüler de yoktu.” demiş. Aslan “Ben de padişahın kızını iyileştirecek ilacı bulmak için sürünün olduğu yere gittim. Ama ne sürü var ne sürübaşı. Çaresiz elim boş geri döndüm.” demiş. Ayı da “Bu işte bir iş var. Ben de geçenlerde size bahsettiğim paraları almaya gittiğimde paraların olmadığını gördüm.” deyince üçü birden olan bitenin farkına varmışlar. Hep birlikte “Burada insan kokusu var. Galiba bizi gizlice dinleyip sırlarımızı öğrendi. Bizden önce gidip altınları, koyunu ve paraları aldı. Bir an önce arayıp bu densizi bulalım.” demişler. Mağarayı köşe bucak aramaya başlamışlar. En sonunda Namert’i mağaranın köşesinde korkudan tir tir titrerken bulmuşlar. Daha Namert altınların, koyunun ve paraların kendisinin değil Cömert’in olduğunu anlatamadan peşinden kovalamaya başlamışlar. Namert zor bela onların elinden kurtulmuş. Yola çıktığı arkadaşlarını yarı yolda bırakmamaya, verdiği sözü tutmaya karar vermiş...

TÜRKMENİSTAN

Türk toplulukları tarafından kurulan ve günümüzde de varlığını devam ettiren devletlerden birisi de Türkmenistan'dır. Türkmenistan'ın başkenti Aşgabat olup nüfusu 6 milyon civarındadır. Türkmenistan'da yaşayan Türkler Müslüman olup resmî dilleri Türkmen Türkçesidir. Türkmenistan'da yaşayan Türkler uzun süre Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'nin işgali altında yaşamışlardır. Türkmenistan Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra 27 Ekim 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin kuzey ve batısında Özbekistan, kuzeybatısında Kazakistan, güneydoğusunda Afganistan, güneybatısında İran ve batısında ise Hazar Denizi bulunur. Zengin bir sözlü kültüre sahip olan Türkmenistan Türkleri arasında Mahdumkulu, Andalıp gibi çok büyük şairler yetişmiştir.

AĞA VE ÜÇ HİZMETÇİ*

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde üç oğlu olan bir adam varmış. İyice yaşlanmış olan bu adam bir gün oğullarını çağırıp "Evlatlarım, ben artık yaşlandım. Sizden isteğim ben öldükten sonra kimseye muhtaç olmadan kendi ekmeğinizi

* M. Sakali-A. Govşut (1940). Türkmen Halk Ertekileri, Türkmen Dövlət Neşr, Aşgabat, s. 68-71.

kazanmanız. Bunun için bir ağanın yanında çalışmaya başlayın. Ama dikkat edin, bu ağa sakın köse olmasın.” demiş. Aradan bir zaman geçince adam ölmüş. Oğulları babalarının nasihatini unutmamış. Önce büyük kardeş iş aramaya karar vermiş. Şehirde iş aramak için dolaşırken karşısına zengin bir köse çıkmış. Köse, çocuğa nereye gittiğini sorunca çocuk iş aradığını söylemiş. Köse, çocuğa isterse kendi yanında çalışabileceğini söylemiş. Çocuk babasının nasihatini hatırlayıp köseye “Babam köse bir ağanın yanında çalışma diye nasihat etmişti. Bu yüzden yanında çalışamam.” deyip kösenin yanından uzaklaşmış. Bunun üzerine köse kılık değiştirip çocuğun karşısına yeniden çıkmış ve teklifini tekrarlamış. Çocuk kılık değiştiren köseyi tanıyamadığı için teklifini kabul etmiş ve kösenin yanında çalışmaya başlamış. Köse çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşıyormuş. Günlerden bir gün çocuğa bir çift öküz verip çifte göndermiş. Kösenin çok akıllı bir köpeği varmış. Bu köpeğin boynuna çocuğun öğle yemeğinde yiyeceği azığı bağlayan köse, köpeğin kulağına eğilip “Şimdi git bu azığı filanca tarlada çift süren adama ver. Çöreği çevresini kırmadan, yoğurdu da kaymağını bozmadan yemesini istediğimi söyle.” demiş. Köpek sahibinin dediğini yapıp azığı çocuğa vermiş ve “Bu azığı ağamız gönderdi. Çöreği kenarını kırmadan, yoğurdu da kaymağını bozmadan yemeni tembihledi.” demiş. Ancak çocuk ne çöreği kenarını kırmadan, ne de yoğurdu kaymağını bozmadan yemeyi

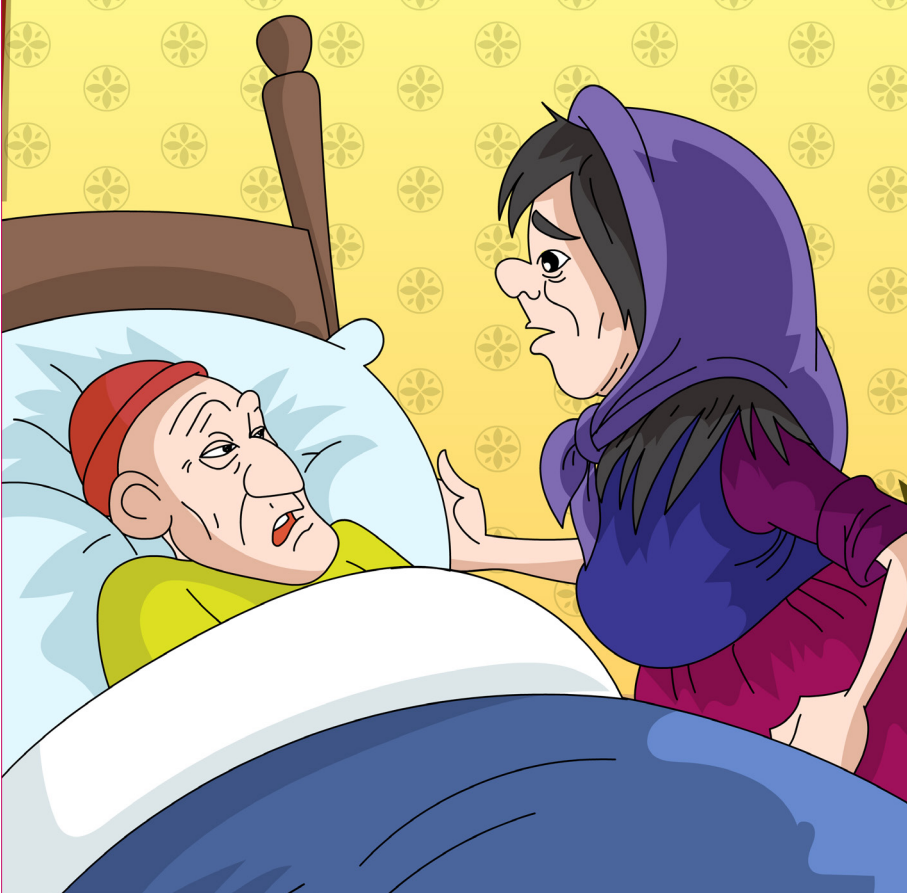
başaramamış. İşini bitiren çocuk akşam olunca eve dönmüş. Çocuğun dediğini yapamadığını gören köse bu duruma çok kızmış ve çocuğu kovmuş.

Bir zaman sonra ortanca kardeş iş aramak için yola düşmüş. Aynı köse bu sefer de ortanca oğlanın karşısına çıkmış ve ona kendisinin yanında çalışabileceğini söylemiş. Çocuk kılık değiştirdiği için karşısına çıkan bu adamın köse olduğunu anlayamamış ve teklifini kabul etmiş. Köse ona da bir çift öküz verip çifte göndermiş. Öğle yemeği saati yaklaşınca daha önce yaptığı gibi köpeğini boynuna azık asıp oğlana göndermiş. Öncesinde köpeğin kulağına eğilip "Şimdi git bu azığı filanca tarlada çift süren adama ver. Çöreği çevresini kırmadan, yoğurdu da kaymağını bozmadan yemesini istediğimi söyle." demiş. Köpek sahibinin dediğini yapıp azığı çocuğa vermiş ve "Bu azığı ağamız gönderdi. Çöreği kenarını kırmadan, yoğurdu da kaymağını bozmadan yemeni tembihledi." demiş. Ancak çocuk ne çöreği kenarını kırmadan, ne de yoğurdu kaymağını bozmadan yemeyi başaramamış. İşini bitiren çocuk akşam olunca eve dönmüş. Çocuğun dediğini yapamadığını gören köse bu duruma çok kızmış ve bu çocuğu da kovmuş.

Ağabeylerinden haber alamayan en küçük kardeş bir gece rüyasında ağabeylerinin başlarına gelenleri görmüş. Hem onları bulmak hem de bir iş sahibi olmak için yola düşmüş. Köse küçük kardeşin de karşısına çıkmış ve aynı teklifi ona da yapmış. Çocuk kösenin teklifini kabul edip onun yanında çalışmaya başlamış. Köse, küçük çocuğa da bir çift öküz verip çifte göndermiş. Peşinden

de yine boynuna azık asıp köpeğini göndermiş. Öncesinde köpeğin kulağına eğilip “Şimdi git bu azığı filanca tarlada çift süren adama ver. Çöreği çevresini kırmadan, yoğurdu da kaymağını bozmadan yemesini istediğimi söyle.” demiş. Köpek sahibinin dediğini yapıp azığı çocuğa vermiş ve “Bu azığı ağamız gönderdi. Çöreği kenarını kırmadan, yoğurdu da kaymağını bozmadan yemeni tembihledi.” demiş. Bunun üzerine küçük çocuk bu şartların aslında bir sınav olduğunu, ağabeylerinin de kösenin bu şartlarını yerine getiremedikleri için işten kovulduklarını anlamış.

Akıllı bir çocuk olduğu için çöreğin ortasını bıçakla kesip, yoğurdu da kaymağın altından kaşıklayıp kaymağını bozmadan kösenin istediği gibi yemiş. Akşam olup eve döndüğünde köse çocuğun yemeği istediği gibi yediğini görmüş. Bu duruma sinirlenip hasta düşen köse bir zaman sonra üzüntüsünden ölmüş. Kösenin ölümünün ardından işlerin başına geçen karısı da tıpkı kocası gibi bir sınavla çocuğu denemeye karar vermiş. Günlerden bir gün çocuğa seslenip "Ben şehre alışveriş yapmaya gidiyorum. Sen burada kal ve hayvanlara göz kulak ol. Öküzlerin başı ahırdan, tavukların başı da kümeden çıkmasın aman ha!" demiş. Bir zaman sonra alışverişi yapıp şehirden dönmüş. Bir de ne görsün. Ne öküzler var, ne tavuklar... Çocuk hepsini yiyip bitirmiş. Geriye sadece ahırda öküzlerin, kümeste de tavukların kafaları kalmış. Gördükleri karşısında sinirlenen kadın bir hışımla çocuğu çağırıp neden böyle yaptığını sorunca çocuk "Hanım ağam ben dediğinizi yaptım. Sözümden çıkmadım. Bakın tembihlediğiniz gibi öküzlerin kafalarının ahırdan, tavukların kafalarının da kümeden çıkmasına izin vermedim." demiş. Bunun üzerine çocuğun zekâsına hayran kalan kadın bütün malını mülkünü çocuğa bırakıp orayı terk etmiş. Zekâsı sayesinde büyük bir mal varlığının sahibi olan çocuk ömrünün sonuna kadar mutlu mesut yaşamış.

Kaynakça

- Kazak Erteğileri (2000). 5. Tom. (Red: A. Esten), **Jazuvşı Baspası**, Almatı.
- M. İ. Afzalov, Z. Huseinova, N. S. Sabürov (1966). Suv Qizi, **Uzbek Halk İcodi**, Özbek Halk Ertakları (Fantastik Ertaklar), Toşkent Badiiy Adabiyet Neşriyeti, Taşkent.
- M. Sakali-A. Govşut (1940). **Türkmen Halk Erteki-leri**, Türkmen Dövlet Neşriyatı, Aşgabat.
- S. Sakaoğlu (1983), **Kıbrıs Türk Masalları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- S. Sakaoğlu (2002). **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ, Ankara.
- S. Şırdakova (2012). **Kırgız El Comoktoru**, Mukay, Bişkek.
- Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, **Azerbaycan Türk Edebiyatı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10845,nagillarpdf.pdf?0>, Erişim Tarihi ve Saati: 14.11.2021, 14.55.